

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Anna Golová

Metody výuky intonace na 1. stupni základních škol ve vybraných školách
Moravskoslezského a Olomouckého kraje

Olomouc 2018

vedoucí práce: Mgr. Jaromír Synek, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným vedením Mgr. Jaromíra Synka Ph.D. s využitím uvedených pramenů.

V Olomouci dne 12. 4. 2018

Poděkování

Děkuji touto cestou mému vedoucímu práce Mgr. Jaromíru Synkovi Ph.D. za jeho odbornou pomoc, trpělivost, obětavou spolupráci a řadu cenných rad, které mi byly při tvorbě mé diplomové práce poskytnuty.

Obsah

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	9
1.1 Intonace.....	9
1.2 Vokální intonace	10
1.3 Intonační metoda.....	10
1.4 Klasifikace intonačních metod.....	11
2 HISTORICKÝ VÝVOJ INTONACE	12
2.1 Solmizace – Guido z Arezza.....	12
2.2 Číselná metoda – Jean–Jacques Rousseau	13
2.3 Tonic–so–fa	13
2.4 Tonica–Do	13
2.5 Max Battke.....	13
2.6 Intonační metoda Zoltána Kodálye.....	14
2.7 Martenotův systém.....	14
2.8 Intonační metoda Bohumila Čeňka – metoda opěrného trojzvuku.....	14
2.9 Metoda Bohumila Kulínského staršího.....	15
3 SOUČASNÉ METODY INTONACE	16
3.1 Nápěvková metoda Františka Lýska.....	16
3.2 Tonální písňová metoda Ladislava Daniela.....	18
3.3 Intonační metoda ku–ku	21
3.4 Tvořivá intonace	22
4 VYMEZENÍ INTONACE V RÁMCI RVP ZV	25
4.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	25
4.2 Umění a kultura	26
4.3 Hudební výchova	26

4.4	Význam výuky intonace v rámci hudební výchovy na 1. stupni základních škol	28
	EMPIRICKÁ ČÁST	31
5	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	31
5.1	Cíle výzkumu.....	31
5.2	Výzkumná metoda	31
5.2.1	Skladba dotazníků	32
5.2.2	Vyhodnocení položek	32
5.3	Charakteristika výzkumného vzorku	33
5.4	Průběh výzkumu	33
6	INTERPRETACE A POPIS VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	34
6.1	Pohlaví	34
6.2	Škola, na které jste zaměstnancem je:	35
6.3	Působíte na škole v kraji:	36
6.4	Kolik let pracujete jako učitel/učitelka na 1. stupni základní školy?.....	37
6.5	Vyučujete na 1. stupni aprobovaně:.....	38
6.6	Výuka intonace v rámci hudební výchovy patří k Vaším oblíbeným činnostem:	39
6.7	Intonačnímu výcviku se věnujete:	40
6.7.1	Dílčí vyhodnocení položky číslo 7	41
6.8	Z časového hlediska intonaci v hudební výchově věnujete:.....	47
6.9	Jak často zařazujete výuku intonace do hodin hudební výchovy:	48
6.10	Ze kterého intonačního postupu/metody vycházíte při výuce intonace:	49
6.11	V čem spatřujete hlavní princip této metody? Proč volíte tuto metodu?	50
6.12	Cítíte se být metodický zdatný ve výuce intonace?	55
6.13	Metodiku k výuce intonace jste si osvojili:	56
6.14	Intonaci se v hudební výchově věnujete:	57
6.15	Výuku intonace zvládáte:	58
6.16	Které intonační učivo s žáky na 1. stupni realizujete:.....	59

6.17	Z Vaší pedagogické praxe víte, kolik Vašich žáků zvládá intonaci s ohledem na výstupní kompetence RVP ZV „diatonické postupy v durových a mollových tóninách (V., III. a I. stupeň, volné nástupy VIII. a spodního V. stupně)". Uved'te, zda:	60
7	SHRNUTÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	62
	ZÁVĚR.....	65
	LITERATURA A ZDROJE	67
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	71
	SEZNAM GRAFŮ	72
	SEZNAM TABULEK	73
	SEZNAM OBRÁZKŮ	74
	SEZNAM PŘÍLOH	75
	ANOTACE	

ÚVOD

Hudební výchova na 1. stupni základní školy je důležitou součástí výchovně vzdělávacího procesu žáků. Prostřednictvím hudební výchovy a hudby jako takové dochází u žáků k rozvoji estetického vnímání světa. Role učitele v hudební výchově je přibližovat žákům hudbu a provázet je světem hudby. Aby mohl být učitel dobrým průvodcem ve světě hudby a hudebního umění, je důležité, aby sám hudbě rozuměl.

Důležitým úkolem učitele v hodinách hudební výchovy je vést žáky k lásce k hudbě. Učitel by se měl snažit dělat hodiny příjemné, zábavné a plné tvořivých a aktivizujících činností. Jedině tak bude hodina hudební výchovy pro žáky zajímavá, upoutá jejich pozornost a prohloubí jejich vztah k hudbě. V současné době je učitelům díky Rámcovému vzdělávacímu programu umožněno vybírat z různých metod, činností a způsobů výuky dle vlastní volby a úsudku tak, aby pro žáky byly přínosné a naplňovaly stanovený cíl. Bohužel se často setkáváme s faktem, kdy někteří učitelé opomíjí některé složky hudební výchovy.

Tato diplomová práce je zaměřena na metody výuky intonace na 1. stupni základních škol Moravskoslezského a Olomouckého kraje. Téma diplomové práce bylo zvoleno záměrně, na základě zkušeností z náslechové praxe, kdy jsme se během hodin výuky hudební výchovy nesešli se zařazením výuky intonace ani do jedné z hodin. Často se setkáváme s názory, že výuka intonace je pro žáky na 1. stupni příliš komplikovaná a složitá. Avšak opak je pravdou, s výukou intonace je nejvhodnější začít již od mladšího školního věku, existuje mnoho intonačních metod, které jsou určeny pro žáky 1. stupně a jsou vhodně metodicky a systematicky zpracovány.

Pro tuto diplomovou práci byly zvoleny tyto hlavní cíle.

Prvním cílem diplomové práce je zjistit a popsat metody výuky intonace v hudební výchově na 1. stupni základních škol v Moravskoslezském a Olomouckém kraji.

Druhým cílem diplomové práce je shrnout teoretické poznatky o metodách výuky intonace v hudební výchově, jak z hlediska historického vývoje, tak současného stavu.

Třetím cílem této diplomové práce je zjistit a popsat, zda je výuka intonace na 1. stupni základních škol v Moravskoslezském a Olomouckém kraji učiteli skutečně v hodinách hudební výchovy realizovaná.

Čtvrtým cílem je zjistit pomocí dotazníkového šetření, jakým způsobem je výuka intonace realizovaná na základních školách Moravskoslezského a Olomouckého kraje.

Struktura diplomové práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a empirickou.

Teoretická část práce je rozdělena na 4 kapitoly. V první kapitole se zabýváme vymezením základních pojmů, které jsou stěžejní pro tuto diplomovou práci. Druhou kapitolou se pokoušíme přiblížit historický vývoj intonace. V následující kapitole popisujeme nejčastější metody výuky intonace, které jsou v současné době učiteli voleny, a stručně je popisujeme. Teoretickou část diplomové práce uzavírá kapitola zaměřená na vymezení intonace v rámci RVP ZV a současně je zde zahrnut i význam výuky intonace v rámci hudební výchovy na 1. stupni základních škol.

Empirická část je rozdělena do 3 kapitol. V rámci výzkumného šetření diplomové práce zjišťujeme, jakým způsobem je intonace na 1. stupni základních škol v Moravskoslezském a Olomouckém kraji vyučována a zdali je vůbec zařazována do hodin hudební výchovy. Výzkumná metoda, která je pro tento kvantitativní výzkum zvolena, se nazývá dotazníkové šetření. Díky dotazníkovému šetření získáme poměrně velké množství zajímavých dat a informací. Tato data jsou dále zpracována do jednotlivých grafů. První kapitola empirické části se zabývá charakteristikou celého výzkumného šetření. V následující kapitole se setkáváme s vyhodnocením získaných dat, které jsou graficky zpracovány a doplněny o popisky s komentáři. V závěru empirické části nalezneme celkové vyhodnocení výzkumného šetření.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V první kapitole diplomové práce se zaměříme na definování stěžejních pojmů, se kterými budeme pracovat v teoretické části této diplomové práce. Jak už z názvu práce vyplývá, mezi základní pojmy práce patří tato slova: intonace, vokální intonace, metoda, intonační metoda.

1.1 Intonace

Toto slovo má mnoho významů. Definice intonace podle knihy *Stručný hudební slovník* od autorů Barvík, Malát a Tauš zní takto: „*intonace, intonatio (-nacio) lat., intonation (entonasjon) fr., intonazione (-nazione) it., 1. správné nasazení tónu vzhledem k jeho výšce; 2. správné čtení not a jejich přesná reprodukce; 3. v církevní hudbě úvodní zpěv při antifonách, žalmech; 4. u hud. nástrojů odborné zkoumání, zda se všechny tóny správně ozývají, je-li jejich ozev pravidelný a přesný, vyhovuje-li nástroj všem tónovým požadavkům a tak dále; 5. dnes také ve smyslu celkového dojmu, znaku, charakteru hudby (např. i. masových písní).*“¹

František Lýsek definuje intonaci v hudbě jako vytváření (vyluzování) tónů, buďto zpěvem nebo hrou na hudební nástroj. Zároveň můžeme intonaci v hudbě chápat jako technické vypracování hudebního nástroje k jeho nejpreciznějšímu zvuku.²

Intonace je také popisována jako oblast sluchové výchovy, zaměřená na zvládnutí výškově prostorových vztahů v hudbě, které jsou vyjádřeny v intervalech, dále na schopnost jejich přesné, čisté a správné reprodukce z not.³

Intonaci můžeme rozdělit na vokální a instrumentální. „*Vokální intonaci chápeme jako převod notového zápisu melodie do její odpovídající zvukové podoby prostřednictvím hlasového orgánu intonujícího.*“⁴

Vokální intonaci rozumíme správně přečtený a následně důkladně a přesně zazpíváný notový zápis. Instrumentální intonace je vytváření tónu pomocí hudebního nástroje. Při vokální intonaci žáci tvoří zvuk pomocí hlasivek. Při instrumentální intonaci se zvuky tvoří pomocí hudebního nástroje a zapojení rukou, prstů či ústy.

¹ BARVÍK, Miroslav. – MALÁT, Jan. – TAUŠ, Karel. *Stručný hudební slovník*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960, str. 163.

² LÝSEK, František. *Nápěvková intonace: základy*. Praha: Orbis, 1951.

³ SMOLKA, Jaroslav. ed. *Malá encyklopedie hudby*. Praha: Supraphon, 1983.

⁴ SEDLÁK, František. – SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985, str. 154.

1.2 Vokální intonace

Jak již bylo zmíněno v předcházející kapitole, vokální intonace je správné čtení not a interpretování notového zápisu hlasovým orgánem. Podle Františka Sedláka je vokální intonace definována jako: „[...] transformace notového zápisu hudebního útvaru v jeho adekvátní zvukovou podobu prostřednictvím vokálního aparátu intonujícího jedince.“⁵ Vokální intonace, „[...] tj. činnosti, při níž se prostřednictvím hlasového ústrojí převádí zakódovaný notový záznam do jeho zvukové podoby.“⁶ Vokální intonace je složitý proces. Při nácvičování písničky vycházejí první podněty ze zraku. Nejdříve se žák seznámí s notovým zápisem písničky a posléze ji převádí pomocí hlasového ústrojí do zvukové podoby. Na základních školách je učiteli často zaměňována vokální intonace s vokální imitací. Ovšem tyto dvě intonační činnosti se velmi liší. U vokální intonace je prvním zdrojem poznání zrak, tedy notový zápis, kdežto u vokální imitace jde o zvukový podnět. Vokální imitace je nápodoba, to znamená, že žáci napodobují zpěv učitele. Nejedná se o samostatnou vokální činnost žáků.

Podstatné je, aby učitelé nechápali vokální intonační činnosti jako izolované. Při procvičování intonace, je důležité ji propojovat se zbytkem hudebních činností, například vokální imitací, s poslechem hudby, s hrou na nástroj, s pohybem. Vokální intonace nesmí být proto chápána pouze jako ohraničená a izolovaná činnost, cíl vyučování nebo jen cesta ke zpěvu z not, ale jako nejučinnější prostředek rozvoje hudebnosti jedince a v širších souvislostech i složka jeho duševního vývoje.⁷

1.3 Intonační metoda

Metoda (methodos) je slovo řeckého původu. Toto slovo znamená v překladu cestu či postup. Metodu můžeme chápat jako jakýsi návod či postup jak získávat informace. „V didaktice pod pojmem vyučovací metoda chápeme způsoby záměrného uspořádání činností učitele i žáků, které směřují ke stanoveným cílům.“⁸

Intonační metodou rozumíme systematické uspořádání kroků ke zvládnutí výuky intonace.

⁵ SEDLÁK, František. Psychologické zvláštnosti vokální intonace. *Estetická výchova* 1972/3, č. 7, str. 175.

⁶ DUZBABA, Oldřich. – KOLÁŘ, Jiří. – VÁŇOVÁ, Hana. *Počátky tvořivé intonace: diatonika dur. 1.* Praha: Univerzita Karlova, 1993, str. 1.

⁷ SEDLÁK, František, SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogických fakult.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

⁸ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika.* Praha: ISV, 1999, str. 166.

1.4 Klasifikace intonačních metod

Intonační metody můžeme rozdělit na základě způsobu vybavování zvukové představy tónu na metodu absolutní a metodu relativní intonace. Metodu relativní dále dělíme na tonální a intervalové.⁹

Metoda absolutní intonace je založena na schopnosti vybavit si a představit si každý tón v jeho absolutní výšce. Tato metoda není výukovou metodou. Absolutní metodu mohou používat jen ti, kdo mají schopnost absolutního sluchu, tedy absolutního cítění tónů.¹⁰ Proto je tato metoda pro žáky nevhodná a nedosažitelná a ve školním prostředí se nevyužívá.

Princip **relativní intonační metody** je odvozování tónové výšky od jiného tónu, který máme předem daný. Relativní metody dělíme na intervalové a tonální.¹¹

Intervalové intonační metody

U intervalových intonačních metod je melodie chápána jako řada intervalů. Předpokladem k dosažení perfektně ovládané intonace je teoretická znalost intervalů a intonace jednotlivých intervalů, jak vzestupně tak i sestupně. Díky této metodě můžeme intonovat jakékoliv melodie, zvláště ty, které nezachovávají pevně tonalitu.¹² Nevýhodou této intonační metody je, že pokud žák udělá chybu v intonaci u jednoho intervalu, pokračování celé melodie je následně chybné. Na jednu chybu se poté nakumulují chyby další. Např. pokud žák v písni zazpívá místo sekundy tercii a následně na chybnou tercii naváže další interval, tento interval již nemůže být správný.

Tonální intonační metody

Tonální intonační metody se opírají o tonální cítění. Mimo rozvinutého tonálního cítění by měli intonující ovládat alespoň základní teoretické poznatky o stupnicích. Tonální metodu chápeme tak, že každý tón je ve vztahu k tónice a tónickému kvintakordu.¹³

V praxi často dochází ke kombinování a spojování těchto metod. Na prvním stupni základních škol se majoritně užívá metoda tonální.

⁹ LÝSEK, František. *Vokální intonace a rytmus: metoda nápevkové intonace*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957.

¹⁰ LASEVIČOVÁ, Jarmila. *Didaktika hudební výchovy pro učitele primárního vzdělávání: distanční text*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2004.

¹¹ LASEVIČOVÁ, Jarmila. *Didaktika hudební výchovy pro učitele primárního vzdělávání: distanční text*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2004.

¹² SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na 2. stupni základní školy: učebnice pro posl. pedagog. fakult. 2.*, část. upr. vyd. Praha: SPN, 1984.

¹³ SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na 2. stupni základní školy: učebnice pro posl. pedagog. fakult. 2.*, část. upr. vyd. Praha: SPN, 1984.

2 HISTORICKÝ VÝVOJ INTONACE

Dříve než se zaměříme na současné metody intonace a jejich využití ve výuce, je třeba se seznámit s historií a vývojem intonace samotné, jakým způsobem byla vnímána a co předcházelo dnes známým metodám.

2.1 Solmizace – Guido z Arezza

První zmínky o vývoji intonačních metod pocházejí z doby jedenáctého století, o tyto zmínky se zasloužil Guido z Arezza. Guido z Arezza (asi 955–1050), byl italský hudební skladatel, benediktinský mnich a v neposlední řadě hudební teoretik. Jeho dílem je intonační metoda solmizace, která je založena na solmizačních slabikách. Pro svou vokálně intonační metodu využil k vybavování jednotlivých stupňů počáteční slabiky šesti veršů hymnu *Ut queant laxis* (obrázek č. 1). První verš hymnu začínal na prvním stupni, druhý verš na druhém stupni a i zbylé verše vždy začínaly na daném odpovídajícím stupni. Pro lepší přehlednost je zde uveden obrázek s notovým zápisem hymnu. Počáteční slabiky veršů hymnu jsou: *ut, re, mi, fa, sol, la*. Později byla tato řada slabik poupravena, slabika pro první stupeň „*ut*“ byla nahrazena slabikou „*do*“, pro sedmý stupeň byla doplněna slabika *si*. Upravená solmizační stupnice – *do, re, mi fa, so, la, si, do*, byla díky svým novým slabikám snazší při tvorbě hlavového tónu. Tato solmizační řada označuje jednotlivé stupně durové stupnice.¹⁴

Ut Queant Laxis
Reading Chant

Second Mode

The syllables surrounded by rings were used by the monk Guido of Arezzo (+ 1050) to teach the scale. The melody is given in the original position.

O Saint John, loose the sinfulness of our polluted lips, that thy servants may be able to sing thy wondrous deeds with free voices.

nit.

(Nativity of St. John the Baptist)

Obrázek 1¹⁵ – notový zápis hymnu *Ut Queant Laxis*

¹⁴ SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na 2. stupni základní školy: učebnice pro posl. pedagog. fakult. 2., část. upr. vyd.* Praha: SPN, 1984.

¹⁵ Catholic Activity: Hymn: *Ut queant laxis*. *Catholicculture* [online]. [cit. 2018-01-25].

Dostupné z: <http://www.catholicculture.org/culture/liturgicalyear/activities/view.cfm?id=1128>

2.2 Číselná metoda – Jean-Jacques Rousseau

V 18. století se vyskytly nové tendence nahrazovat solmizační slabiky arabskými číslicemi, jednalo se o číselnou metodu. S touto novou metodou přišel Jean-Jacques Rousseau.¹⁶ Tato změna se sice výrazně neujala, ale i přesto se někteří autoři inspirovali a použili spojení solmizačních slabik a arabských číslic jako náhradu za notové písmo.

2.3 Tonic–so–fa

Na přelomu 18. a 19 století vzniká v Anglii nová metoda Tonic–so–fa. Autorem této metody je učitelka hudby Sarah Ann Glover (1785–1867), která používá solmizačních slabik k označení tónů místo notového písma.¹⁷ John Curwen (1816–1880) se v 19. století dále zabýval solmizační technikou. Propracovával tuto metodu k relativní solmizaci (označení tonálních vztahů v jednotlivých tóninách). John Curwen zavedl takzvanou fonogestiku, různé polohy rukou a prstů vedou k pochopení tonálních vztahů a k označení jednotlivých stupňů. Anglická metoda Tonic–sol–fa se dostala až do Německa, zde byla však přepracována a pozměněna. Anglická metoda Tonic–sol–fa se dostala až do Německa, zde byla však přepracována a pozměněna.¹⁸

2.4 Tonica–Do

Tato nová německá metoda byla pojmenována Tonika–Do, její autorkou byla Agness Hudoeggerova. Metoda Tonika-Do převzala z předcházející metody relativní funkci solmizačních slabik (do, re mi, fa, so, la, ti), dále fonogestiku a běžné notové písmo.¹⁹

2.5 Max Battke

Další metodou, se kterou se setkáváme na přelomu 19. a 20. století, je metoda Maxe Battkeho (1863–1916). Max Battke byl německý hudební pedagog, který usiloval o všestranný rozvoj hudebního sluchu a nezapomíná ani na hudebně tvořivé činnosti. V jeho intonačním postupu se inspiruje anglickou metodou Tonic-so-fa a taktéž využívá relativní solmizace a systému jednotného klíče.²⁰ Žák intonuje nejprve v durových tóninách, kterým je věnován dostatek času, posléze intonuje tóniny mollové pouze okrajově, není ji věnováno

¹⁶ SEDLÁK, František. – SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

¹⁷ SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na 2. stupni základní školy: učebnice pro posl. pedagog. fakult. 2.*, část. upr. vyd. Praha: SPN, 1984.

¹⁸ HAVELKOVÁ, Karla. – CHLÁDKOVÁ, Blanka. *Didaktika hudební výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 1994.

¹⁹ SEDLÁK, František. – SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

²⁰ Systém jednotného klíče je systém, kdy je 1. stupeň každé durové tóniny označen slabikou do.

tolik času. Max Battke je také autorem syntaktických cvičení, které jsou velmi podstatné pro rozvoj tvořivé hudební aktivity.²¹ Díky těmto cvičením žáci postupně poznávají rytmus, tempo a další hudebně výstavbové prostředky, dokonce se seznamují i s jednotlivými hudebními formami. V syntaktických cvičeních žáci rytmizují slova, věty, verše a posléze se zabývají i melodizací slovních textů.

2.6 Intonační metoda Zoltána Kodálye

Další metodou je maďarská intonační metoda Zoltána Kodálye (1882–1967).²² Jeho metoda vychází z dřívějších metod (Tonic–sol–fa, Tonika–Do, relativní solmizace, fonogestiky a číselného označování stupňů) a spojuje je s jednotlivými prvky maďarské lidové hudby. Překvapující je, že jeho vlastní intonační postup nevychází z 1. stupně tóniny, ale z 5. stupně. K pátému stupni se přidává třetí a poté až první stupeň tóniny, vznikne nám tak kvintakord, který je sestupný.²³

2.7 Martenotův systém

Následující zmiňována intonační metoda se nazývá Martenotův systém. Maurice Martenot (1898–1980) byl francouzský violoncellista a hudební skladatel. První, s čím se pracuje, je rozvoj sluchu, až poté u dítěte rozvíjíme hlas. Martenotův systém je založen na absolutní intonaci. Základním bodem je tón, žáci opakují skladby a písně, které začínají tónem do té doby, než si tón zafixují do paměti.²⁴

2.8 Intonační metoda Bohumila Čeněka – metoda opěrného trojzvuku

Bohumil Čeněk (1869–1960), český hudební pedagog, se inspiroval v Battkově metodě a vypracoval vlastní intonační metodu. Jeho metoda vychází z tónického kvintakordu a na něj se později navazuje durovou stupnicí. Bohumil Čeněk považuje za základ harmonického cítění čistou intonaci. Dále Čeněk vychází i ze solmizace. Bohumil Čeněk vytvořil k výuce intonace názornou pomůcku, tato pomůcka se nazývá intonační tabule. Intonační tabule využívá spojení barev s tonickým kvintakordem. Každý první stupeň – „do“ – je žlutý, třetí stupeň – „mi“ – je červený a pátý stupeň – „so“ – je modrý, zbylé stupně mají bílou barvu. Díky

²¹ PECHÁČEK, Stanislav. Tradice a současnost výuky intonace v českých zemích. *Hudební výchova* [online]. 2007, č. 4 [cit. 2018-01-25]. ISSN 1210-3686. Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/hudebnivychova/archiv-cisel/rocnik-2007/>

²² HRČKOVÁ, Naďa. *Dějiny hudby*. Praha: Ikar, 2007.

²³ SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na 2. stupni základní školy: učebnice pro posl. pedagog. fakult. 2., část. upr. vyd.* Praha: SPN, 1984.

²⁴ HAVELKOVÁ, Karla. – CHLÁDKOVÁ, Blanka. *Didaktika hudební výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 1994.

barevnému rozlišení si žáci vybaví jednotlivé stupně společně s odpovídající barvou, je tak zajištěn rozvoj tónové představivosti.²⁵

2.9 Metoda Bohumila Kulínského staršího

Sbormistr pěveckého dětského sboru Bambini di Praga Bohumil Kulínský starší (1910–1988) byl nejen zakladatelem zmiňovaného sboru, ale také hudebním teoretikem. Jeho intonační metoda, je založena na tvořivé intonační činnosti. Podle Kulínského je třeba v každém případě tvořit a ne pouze memorovat. V metodě Kulínského je pamětní učení odmítáno. Kulínský zdůrazňuje důležitost schopnosti číst z not. Čtení z not považuje za základní pilíř při výuce intonace.²⁶

Princip metody Bohumila Kulínského spočívá v postupu od nejjednoduššího úkolu k úkolu složitějšímu tak, aby žák by neměl pocit, že je učivo obtížné. Jak již bylo zmíněno, pro výuku intonace podle Bohumila Kulínského je nezbytné, aby žáci dokázali číst z not. Posléze přistupujeme k výuce intonace. Nejdříve se žáci seznamují s celou stupnicovou řadou, až poté se učí zazpívat dva stejné tóny. Metoda je založena i na určitých teoretických poznacích, a proto je třeba současně s výukou intonace žáky seznámit i s touto hudební teorií.²⁷ S touto metodou je spojena i tvořivá činnost, jelikož Bohumil Kulínský odmítá memorování, nabádá, aby žáci zkoušeli intonační cvičení rytmicky obměňovat.

²⁵ SEDLÁK, František. – SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

²⁶ KULÍNSKÝ, Bohumil. *Učíme se zpívat z not*. Praha, 1963.

²⁷ KULÍNSKÝ, Bohumil. *Učíme se zpívat z not*. Praha, 1963.

3 SOUČASNÉ METODY INTONACE

Tato kapitola se zabývá charakteristikou jednotlivých současných intonačních metod, které jsou učiteli na 1. stupni základních škol nejčastěji využívány. Mezi nejfrekventovanější používané metody patří Nápěvková metoda Františka Lýska, Tonální písňová metoda Ladislava Daniela, Intonační metoda ku-ku a systém Tvořivá intonace od autorů Jiřího Koláře, Hany Váňové a Oldřicha Duzbaby.

3.1 Nápěvková metoda Františka Lýska

František Lýsek (1904–1977) byl sbormistr dětských sborů a dlouholetý vedoucí katedry hudební výchovy Pedagogické fakulty v Brně. Jakožto sbormistr se věnoval hlasové výchově a zvláště pak intonaci žáků. Jeho celoživotním dílem je právě Nápěvková intonační metoda.

Lýskova nápěvková metoda vychází z pěvecké praxe žáků, která předchází samostatnému nácviku intonace. Žák, který dokáže nápodobou zazpívat píseň, má všechny předpoklady k osvojení si schopnosti zpěvu z not.²⁸

Úvodem bychom měli vymezit pojem nápěvek. František Lýsek nápěvek definoval takto: „*Nápěvek, charakteristický to počátek nápěvu celé písně, je vždy hudební myšlenka, která disponuje pregnantní tonální a intervalovou energií.*“²⁹ Nápěvky nám slouží k vytvoření představ tónů u žáka. Nápěvky používáme do té doby, než jsou žáci schopni pohledem do notového zápisu reprodukovat noty hlasem na tóny.

Podle Františka Lýska můžeme princip nápěvkové intonační metody rozdělit na tři podkategorie, princip hudební, psychologický a metodický.³⁰ Hudební princip metody je založen na systematickém rozšiřování tónového rozsahu nápěvků a současně i rozsah hlasu žáků. Žáci začínají intonovat v tónově ohraničeném prostoru. Tento prostor postupně zvětšujeme. Nápěvky vycházejí z počátků známých lidových písní. Dalším zajímavým prvkem je, že v elementárních ročnících, kdy žáci ještě neznají názvy not, dochází k memorování určitých tónů pomocí slabiky z nápěvků. Později může docházet k zapamatování si tónů pomocí solmizačních slabik, popř. jménem not. Psychologický princip metody je založen na postupném vývoji nejdříve představ tónů z osvojených písní až ke konkrétním notám dané melodie. Dále nápěvkovou metodou u žáků rozvíjíme tonální citění a

²⁸ LÝSEK, František. *Nápěvková intonace: základy*. Praha: Orbis, 1951.

²⁹ LÝSEK, František. *Vokální intonace a rytmus: metoda nápěvkové intonace*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957, str. 14.

³⁰ LÝSEK, František. *Vokální intonace: nápěvková metoda*. 2. vydání. Praha: Supraphon, 1967.

hudební paměť a v neposlední řadě u žáků rozvíjíme analytické schopnosti, při vybavování si určitých tónů a zároveň myšlení. V počáteční fázi hovoříme o myšlení konkrétním s následným rozvojem k myšlení abstraktnímu. Poslední podkategorií je metodický princip. Sem patří intonační využití jednoho až všech nápěvků. Intonaci nového tónu, který je v nápěvku vždy nejvyšší, spojujeme již s tóny, které jsou známy z předchozích nápěvků. Jeden ze základních metodických principů je rozsah písně, z níž byl nápěvek vzat, ten nepřesahuje rozsah nápěvků. Například první nápěvek z písně *Halí, belí* má rozsah pouze 3 tóny a to v celé písni. To znamená, že žákům stačí mít osvojený pouze první nápěvek a jsou schopni zazpívat celou píseň.³¹

František Lýsek má také vlastní postup s orientací v notových linkách. Vždy využívá pouze tolik linek, kolik jich je jich nezbytných. Například ve zmiňované písni *Halí, belí*, je potřeba pouze jedné linky, jelikož v písni se vyskytují pouze tóny „c“, „d“, „e“. Proto na nápěvek první je třeba pouze jedné linky. S rozšiřujícími se tónovými rozsahy písní se rozšiřuje i počet linek, kterých je potřeba.³²

Dalším specifikem této metody je intonační pomůcka. František Lýsek doporučuje žákům pro lepší představivost používat tzv. prstovou osnovu. Každý prst zobrazuje jednu notovou linku. Malíček představuje notovou linku „e“, prsteníček linku „g“, prostředníček ztvárňuje linku „h“, ukazováček linku „d“ a palec linku „f“. Prostory mezi prsty pak ztvárňují mezery („f“, „a“, „c“, „e“) mezi notovými linkami. Ukazováčkem pravé ruky žáci demonstrují, jak jsou jednotlivé tóny umístěny. Ukazováček směřuje k notové lince, či mezeře vždy napříč mezi prsty.³³ K jednoduššímu pochopení je zde přiložen obrázek č. 2 s popisem. U žáků je intonace pomocí prstů oblíbená.³⁴ Prstová osnova spojuje zároveň několik smyslů dohromady, nejen sluch (po udání tónu), zrak (nota v notové osnově), ale i hmat. Žáci si mohou pomocí prstové osnovy sami vytvářet melodie a rozvíjet tak svou tvořivost a zálibu v intonaci.³⁵

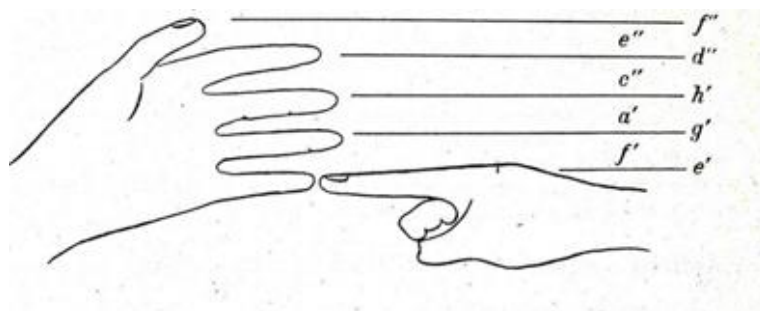
³¹ LÝSEK, František. *Vokální intonace a rytmus: metoda nápěvkové intonace*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957.

³² SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na 2. stupni základní školy: učebnice pro posl. pedagog. fakult. 2.*, část. upr. vyd. Praha: SPN, 1984.

³³ LÝSEK, František. *Nápěvková intonace: základy*. Praha: Orbis, 1951.

³⁴ LÝSEK, František. *Vokální intonace a rytmus: metoda nápěvkové intonace*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957.

³⁵ LÝSEK, František. *Vokální intonace a rytmus: metoda nápěvkové intonace*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957.

Obrázek 2³⁶ – prstová osnova

Metoda Františka Lýska má bohužel i záporné vlastnosti a to, že nápěvky se nacházejí v tónině C dur. Pro žáky mladšího školního věku je tónina C dur ne zcela šťastná, jelikož jejich hlas je položen výše. Písňe, se kterými se žáci úvodu seznamují, se nacházejí na spodních linkách, jsou pro žáky obtížné na čistou a správnou intonaci.³⁷

Shrnutí: Nápěvková intonační metoda vychází z nápěvků, počátečních částí známých lidových písní. Dokonalým zapamatováním těchto nápěvků jsou žáci schopni odvodit a intonovat melodie nové. Nápěvková metoda pracuje s postupným přidáváním notových linek. V písni či melodii se používají pouze ty linky, na kterých leží noty, linky zbylé se neudávají, aby žáky zbytečně nemátly. S nápěvkovou metodou souvisí i prstová osa jako pomůcka pro žáky.

František Lýsek během svého života zkoumal výuku intonace na různých školách, zkoumal různé postupy a metody, nakonec se rozhodl utvořit svůj ucelený, systematický a logický postup, jak ulehčit výuku intonace.

3.2 Tonální písňová metoda Ladislava Daniela

Mezi v současné době nejpoužívanější intonační metody patří také Tonální písňová metoda Ladislava Daniela. Ladislav Daniel (1922–2015) byl hudební pedagog, hudebník a amatérský nástrojář. Studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy obor Anglický jazyk – Hudební výchova. Následně studium prohloubil na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého. Jeho disertační práce nese název Tonální metoda písňová. Svou prací značně ovlivnil vývoj hudební pedagogiky a hudebních výchov nejen na základních školách.

³⁶ LÝSEK, František. *Vokální intonace: nápěvková metoda*. 2. vyd. Praha: Supraphon, 1967, str. 18.

³⁷ SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na 2. stupni základní školy: učebnice pro posl. pedagog. fakult. 2., část. upr. vyd.* Praha: SPN, 1984.

Tato intonační metoda se řadí mezi intonační metody relativní tonální. Tonální písňová metoda bývá také často nazývána metodou opěrných písní.³⁸ A to z toho důvodu, že hlavní podstatou této metody jsou právě opěrné písně. Opěrné písně slouží k vybavení si jednotlivých stupňů tóniny a vytváření hudebních představ. Nazývají se opěrnými, jelikož souží jako opory. Pomáhají nám při vybavování si určitého konkrétního stupně dané tóniny. Jako opěrné písně jsou zvoleny lidové písně, které jsou obecně známé a pro žáky jsou přirozené, znají je z předškolního vzdělávání v mateřských školách, nebo z prostředí domova. Každému stupni je určena určitá lidová píseň, jejíž úvodní část začíná daným stupněm. Opěrné písně, které zvolil Ladislav Daniel, nejsou závazné, učitelé je mohou změnit, ale bezpochyby musí začínat daným odpovídajícím stupněm. Písně, které se rozhodne učitel použít jako opěrné, učí žáky v dostatečném předstihu pomocí vokální imitace, nápodobou zpěvu učitele. Opěrné písně, které učitel zvolil, musí žáci perfektně znát, zpívat čistě a mít je v paměti. Opěrnou píseň nepoužíváme jen u volného nástupu na začátku písně, ale kdykoliv během písně, kde se vyskytuje nějaký melodický skok, takzvaný volný nástup. Seznam opěrných písní pro durovou stupnici podle Ladislava Daneila:³⁹

1. stupeň – „Ovčáci, čtveráci“
2. stupeň – „Dívča, dívča, láštovička“
3. stupeň – „Maličká su“
4. stupeň – „Oči, černé oči“
5. stupeň – „To je zlaté posvícení“
6. stupeň – „Ach, není tu, není“
8. stupeň – „Zajíček běží po silnici“
- spodní 5. stupeň – „Bude zima, bude mráz“
- spodní 7. stupeň – Koukej, koukej, Vašku

Ladislav Daniel neuvádí opěrnou píseň pro sedmý stupeň s vysvětlením, že sedmý stupeň se vyskytuje v písních vzácně a proto jej můžeme vyvodit přenesením spodního sedmého stupně o oktávu výš.⁴⁰

Na prvním stupni učíme žáky opěrné písně v tomto pořadí, nejdříve píseň pro 1. stupeň, poté 5. stupeň, 3. stupeň, 8. stupeň, a spodní 5. stupeň. Zbylé opěrné písně pro

³⁸ HAVELKOVÁ, Karla. – CHLÁDKOVÁ, Blanka. *Didaktika hudební výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 1994.

³⁹ DANIEL, Ladislav. *Intonace a sluchová analýza*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1994.

⁴⁰ DANIEL, Ladislav. *Zazpívejme si z not*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

příslušné stupně jsou zařazeny až ve výuce na 2. stupni základních škol, popřípadě víceletých gymnázií.⁴¹

Při výuce intonace Ladislav Daniel vychází z těchto tří principů, prvním jsou volné nástupy, dále diatonické postupy a terciové kroky.⁴²

Volnými nástupy rozumíme: „[...] *první tón melodie a uprostřed melodie každý tón po větším intervalu.*“⁴³ Ke správnému intonování volných nástupů si pomáháme vybavením opěrné písňe, která odpovídá danému stupni.

Diatonické postupy: „[...] *tj. vzestup a sestup po stupnici.*“⁴⁴ Tyto diatonické postupy si vybavujeme na základě notového zápisu a tonálního cítění. U diatonických postupů žáci nemusí znát jména not, stačí, když pouze vnímají grafický záznam po sobě stoupajících či klesajících not.

Terciové kroky, ty „[...] *odvozujeme ze stupnicové řady překročením jednoho pouze myšleného, představeného stupně.*“⁴⁵ Tento způsob je pouze pomocný a je možné ho vynechat, zvláště pak na prvním stupni s mladšími žáky se toto učivo vynechává, jelikož je třeba rozvinuté hudební představivosti.

Ladislav Daniel vytvořil také řadu publikací, v nichž svou Tonální písňovou metodu blíže popisuje a vysvětluje, mimo jiné zpracoval také kompletní metodiku hudební výchovy, ve které průběžně pracuje se všemi složkami hudební výchovy. Mezi jeho díla patří například tyto publikace „Metodika hudební výchovy“,⁴⁶ „Kapitoly z metodiky hudební výchovy“,⁴⁷ „Intonace a sluchová analýza 1. a 2. díl“,^{48 49} „Intonační cvičení 1. a 2. díl“,^{50 51} „Zaspívejme si z not“⁵² a další knihy zabývající se problematikou hudební výchovy a její výuky. Mimo jiné také vytvořil třídílnou školu pro zobcovou sopránovou flétnu s názvem „Škola hry na sopránovou zobcovou flétnu: Flauto Dolce 1, 2, 3.“^{53 54 55}

⁴¹ DANIEL, Ladislav. *Zaspívejme si z not*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

⁴² DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010.

⁴³ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010, str. 32.

⁴⁴ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010, str. 32.

⁴⁵ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010, str. 32.

⁴⁶ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010.

⁴⁷ DANIEL, Ladislav. *Kapitoly z metodiky hudební výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1984.

⁴⁸ DANIEL, Ladislav. *Intonace a sluchová analýza. 1.* Olomouc: Univerzita Palackého, 1994.

⁴⁹ DANIEL, Ladislav. *Intonace a sluchová analýza II.* Vyd. 3., přeprac. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002.

⁵⁰ DANIEL, Ladislav. *Intonační cvičení. [Díl] 1, a) Diatonika dur, b) Diatonika moll.* Vyd. 3., Praha: Panton, 1970.

⁵¹ DANIEL, Ladislav. *Intonační cvičení. [Díl] 2, a) Chromatika, b) Intervaly.* Vyd. 2., Praha: Panton, 1970.

⁵² DANIEL, Ladislav. *Zaspívejme si z not*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

⁵³ DANIEL, Ladislav. *Škola hry na sopránovou zobcovou flétnu I.* Vyd.1., Schott Music Panton, 1991.

⁵⁴ DANIEL, Ladislav. *Škola hry na sopránovou zobcovou flétnu II.* Vyd.1., Schott Music Panton, 2010.

⁵⁵ DANIEL, Ladislav. *Škola hry na sopránovou zobcovou flétnu III.* Vyd.1., Schott Music Panton, 1998.

Ladislav Daniel ve svých dílech zdůrazňuje, že intonační výcvik nemůžeme brát jako samostatnou činnost, ale jako činnost propojenou s dalšími složkami hudební výchovy, například se sluchovým výcvikem, rytmizací a hudební teorií.⁵⁶

Podle Ladislava Daniela by měla být intonace zařazována do každé vyučovací hodiny. Konkrétně bychom se jí měli věnovat 3-5 minut každou hodinu hudební výchovy. Jedná se o 7-11% jedné 45 minutové hodiny hudební výchovy.⁵⁷

Shrnutí: Danielova Tonální písňová metoda je založena na opěrných písních a diatonických postupech. Ve své metodě využívá známé lidové písně, které žáci dobře znají, a které jsou pro ně přirozené. Ladislav Daniel nevytvořil pouze novou metodu ale ucelený systém, jak s žáky na základní škole v hudební výchově pracovat. Pro žáky by měla být výuka intonace zábavná a neměli by pociťovat její náročnost.

3.3 Intonační metoda ku-ku

Princip této metody je založen na sestupné tzv. kukaččí tercii. Tuto kukaččí tercii tvoří pátý a třetí stupeň diatonické řady. Centrem intonace je tedy 5. stupeň (dominanta).⁵⁸

Pro žáky na prvním stupni je tato „kukaččí“ tercie přirozená díky její obdobě v mluvené řeči a žáci ji proto mají dostatečně upevněnou. Tato metoda je žákům prvního stupně blízká, vychází z jednoduchých dětských říkadel a rozpočítadel. Intonace těchto říkadel je žákům známá, s těmito říkadly se setkaly již v období předškolního věku v mateřských školách či z prostředí domova. Metoda ku-ku nám umožňuje zapojit i méně pěvecky a intonačně zdatné žáky. Rozšířením základního modelu (kukaččí tercie) je vytvořena řada dalších jiných modelů, díky kterým jsou žáci schopni intonovat i lidové písně, které jsou složeny právě z těchto modelů. Podstata této metody je v těchto jednoduchých intonačních modelech. Pokud si žáci dokonale osvojí tyto modely, jsou poté schopni jich využívat při interpretaci jiných písní.⁵⁹ V přílohách se nachází obrázky notových zápisů jednotlivých modelů této metody.

Pomocí této intonační metody můžeme u žáků rozvíjet i tvořivou činnost. Učitel může s žáky využívat osvojených modelů k melodizaci básniček, říkadel, rýmováček a jiných textů. Žáci by měli být schopni bez problému vytvářet své vlastní melodie a ty správně intonovat.

⁵⁶ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010.

⁵⁷ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010.

⁵⁸ LASEVIČOVÁ, Jarmila. *Didaktika hudební výchovy pro učitele primárního vzdělávání: distanční text*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2004.

⁵⁹ HAVELKOVÁ, Karla. – CHLÁDKOVÁ, Blanka. *Didaktika hudební výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 1994.

Další výhodou metody ku–ku je její využití při hraní různých hudebních her, které posilují rytmické cítění, tonální cítění žáků a také jejich hudební představivost a paměť.⁶⁰

Značnou nevýhodou této metody je, že nemůže být aplikována na mollové tóniny. Další nevýhodou je její položení do tóniny C dur, která obsahuje pro žáky na 1. stupni hluboké tóny.⁶¹

Metoda ku–ku je nejdetailněji popsána a propracovaná v pracovním sešitě s názvem „My jsme malí muzikanti“⁶² K tomuto pracovnímu sešitu je vytvořena i metodická příručka „My jsme malí muzikanti“⁶³

3.4 Tvořivá intonace

Další způsob výuky intonace je pomocí Tvořivé intonace. Systém Tvořivá intonace je dílem tří autorů. Jsou to Jiří Kolář (1923–2012), Hana Váňová (1953) a Oldřich Duzbaba (1938).

Tvořivá intonace je založena na vzájemné integraci intonačních a tvořivých aktivit. Systém Tvořivé intonace má za cíl pomocí těchto aktivit rozvíjet žákovu hudebnost.⁶⁴

Tvořivá intonace je definována jako „[...] schopnost vědomé manipulace s hudebními představami, která se promítá i do improvizčních činností. Dítě, které si intonačně osvojilo daný operačně tónový prostor, je schopno při improvizaci používat prvky tohoto prostoru, dříve osvojené intonační modely, vytvářet jejich varianty, začleňovat je do nových souvislostí apod.“⁶⁵ Žák, který si osvojil daný intonační tónový prostor, je poté schopen při improvizaci využívat vlastností tohoto prostoru a vytvářet vlastní melodie.

Tvořivá intonace spojuje intonační výcvik, sluchovou analýzu a neopomíjí ani rytmický výcvik. Všechny tyto tři složky jsou u žáků rozvíjeny současně. Tak jako u Františka Lýska i zde autoři vycházejí z postupně rozšiřujícího se tónového prostoru. Výcvik

⁶⁰ HAVELKOVÁ, Karla. – CHLÁDKOVÁ, Blanka. *Didaktika hudební výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 1994.

⁶¹ LASEVIČOVÁ, Jarmila. *Didaktika hudební výchovy pro učitele primárního vzdělávání: distanční text*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2004.

⁶² JISTEL, Petr. – KOŠTÁLOVÁ, Jana. – PROKŠOVÁ, Gabriela. *My jsme malí muzikanti*. 4. vyd. Praha: Panton, 1990.

⁶³ JISTEL, Petr. – KOUTSKÝ, Jaroslav. *My jsme malí muzikanti: metodické poznámky k pracovnímu sešitu*. Praha: Muzikservis, 2002.

⁶⁴ SEDLÁK, František. – VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013.

⁶⁵ DUZBABA, Oldřich. – KOLÁŘ, Jiří. – VÁŇOVÁ, Hana. *Počátky tvořivé intonace: diatonika dur. 1*. Praha: Univerzita Karlova, 1993, str. 2.

intonace probíhá v omezeném prostoru, tento prostor se rozšiřuje po jeho dokonalém zvládnutí.⁶⁶

Tvořivá intonace využívá tzv. intonačních opor. „*Intonační opory jsou konkretizační prostředky, které slouží ke snazšímu vybavování výškových a tonálních vztahů.*“⁶⁷ Mezi intonační opory můžeme zařadit například nápěvky Františka Lýska, které využívá při vyvozování tónového prostoru, a opěrné písně Ladislava Daniela při nácvičování volných nástupů. Intonační opory jsou důležité hlavně v počátcích intonačního výcviku.⁶⁸

Tvořivá intonace je založena na principech tonální metody, tedy opírá se o tonální cítění. K vymezení tónových prostorů, se kterými se postupně pracuje a které se rozšiřují, a intonačních pojmů využíváme písně, které mají žáci osvojené a jsou jim známé. Na těchto žákům známých písních pak procvičujeme jednotlivé tonální a výškové vztahy. Dále se na nich žáci učí notový zápis, solmizační slabiky a uvědomují si čísla tonálních stupňů. Teprve po osvojení těchto dovedností dochází k abstrakci a následnému vytvoření intonačního pojmu a tedy i odpovídající intonační činnosti.⁶⁹

Cílem Tvořivé intonace je mimo rozvoj základních intonačních a analytických schopností žáků také rozvoj pěvecké tvořivosti. Pěveckou tvořivostí rozumíme jeho vlastní hudební nápad, reprodukováný zpěvem. Důležitý je rozvoj kreativity a vlastní improvizace žáků. Podstatou Tvořivé intonace je tvorba vlastních melodických a rytmických útvarů a jejich variant dále motivy a melodie, které žák zaznamenává notopisem a následně pěvecky intonuje.⁷⁰

Kolektiv autorů, Kolář, Váňová, Duzbaba, vytvořil třídílné skriptum „Počátky hudební intonace diatonika dur. 1, dur. 2, a moll“,^{71 72 73} ve kterých je metodicky zpracovaná výuka intonace do jednotlivých lekcí. První a druhý díl se zabývá intonací v durových tóninách, poslední třetí díl v mollových tóninách. Hana Váňová dále vytvořila studijní text pro studenty

⁶⁶ VÁŇOVÁ, Hana. *Průvodce učitele hudební výchovy tvořivou intonací*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004.

⁶⁷ VÁŇOVÁ, Hana. *Průvodce učitele hudební výchovy tvořivou intonací*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004, str. 16.

⁶⁸ VÁŇOVÁ, Hana. *Průvodce učitele hudební výchovy tvořivou intonací*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004.

⁶⁹ VÁŇOVÁ, Hana. *Průvodce učitele hudební výchovy tvořivou intonací*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004.

⁷⁰ SEDLÁK, František. – VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013.

⁷¹ DUZBABA, Oldřich. – KOLÁŘ, Jiří. – VÁŇOVÁ, Hana. *Počátky tvořivé intonace: diatonika dur. 2*. Praha: Univerzita Karlova, 1993.

⁷² DUZBABA, Oldřich. – KOLÁŘ, Jiří. – VÁŇOVÁ, Hana. *Počátky tvořivé intonace: diatonika dur. 1*. Praha: Univerzita Karlova, 1993.

⁷³ DUZBABA, Oldřich. – KOLÁŘ, Jiří. – VÁŇOVÁ, Hana. *Počátky tvořivé intonace: diatonika moll*. Praha: Univerzita Karlova, 1993.

Pedagogické fakulty Karlovy univerzity s názvem Průvodce učitele hudební výchovy tvořivou intonací.⁷⁴

Podle Hany Váňové není v praxi tento systém příliš uplatňován a to především z důvodů nedostatečné metodické a hudební připravenosti učitelů a také nízkou informovaností o tomto systému Tvořivé intonace.⁷⁵

Shrnutí: Autoři Tvořivé intonace pozoruhodným způsobem dokázali spojit jednotlivé prvky různých jiných intonačních metod a využít je k tvorbě nového systému. Tvořivá intonace pracuje jak s nápěvkou Františka Lýska, tak opěrnými písněmi Ladislava Daniela. Také využívá různých intonačních pomůcek například solmizaci a fonogestiku. Tento způsob výuky je výjimečný tím, jelikož spojuje intonaci s tvořivou činností žáků. „*Tvořivá činnost se tak stává prostředkem vlastního „ohmatání“ tonálně výškových vztahů, poskytuje však určitou míru svobody a možnost experimentace.*“⁷⁶ Žáci jsou vedeni k tvořivé práci s jednotlivými tónovými prostory.

⁷⁴ VÁŇOVÁ, Hana. *Průvodce učitele hudební výchovy tvořivou intonací*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004.

⁷⁵ VÁŇOVÁ, Hana. Tvořivá intonace – nedoceněný prostředek rozvoje dětské hudebnosti. In SLAVÍKOVÁ, Marie, KODEJŠKA, Miloš., KOVERDYNSKÝ, Luděk. (eds) *Teorie a praxe hudební výchovy*. Praha: PedF UK, 2009.

⁷⁶ DUZBABA, Oldřich. – KOLÁŘ, Jirí. – VÁŇOVÁ, Hana. *Počátky tvořivé intonace: diatonika dur. 1*. Praha: Univerzita Karlova, 1993, str. 1.

4 VYMEZENÍ INTONACE V RÁMCI RVP ZV

V této kapitole se budeme zabývat ukotvením intonace v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV). Podle RVP ZV a z něj vycházejících Školních vzdělávacích programů pro základní vzdělávání (dále jen ŠVP ZV) se na školách začali žáci prvních a šestých ročníků vzdělávat od školního roku 2007. Tyto první a šesté ročníky pokračovaly i v následujících letech ve vzdělávání podle RVP ZV.

4.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcové vzdělávací programy patří mezi kurikulární dokumenty a řadí se na státní úroveň. „RVP ZV stanovuje standardy pro základní vzdělávání, jejichž smyslem je účinně napomáhat při dosahování cílů stanovených v RVP ZV.“⁷⁷

V rámcovém vzdělávacím programu jsou uvedeny povinné cíle a předpokládané výsledky vzdělávání, dále doporučené učivo, rámcový učební plán a také pravidla pro práci s žáky se zdravotními a sociálními problémy i se žáky mimořádně nadanými.⁷⁸

Cílem RVP ZV je utváření a rozvíjení klíčových kompetencí a současně žákovi poskytnout základní všeobecné vzdělání.

RVP ZV obsahuje devět vzdělávacích oblastí. Vzdělávací oblastí jsou orientačně vymezené celky vzdělávacího obsahu základního vzdělávání. Vzdělávací oblasti jsou tvořeny vzdělávacími obory. Pro lepší přehlednost uvádíme tabulku se vzdělávacími oblastmi a jejich jednotlivými vzdělávacími obory.

<u>VZDĚLÁVACÍ OBLAST</u>	<u>VZDĚLÁVACÍ OBOR</u>
Jazyk a jazyková komunikace*	Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk
Matematika a její aplikace*	Matematika a její aplikace
Informační a komunikační technologie*	Informační a komunikační technologie
Člověk a jeho svět*	Člověk a jeho svět
Člověk a společnost	Dějepis, Výchova k občanství
Člověk a příroda	Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis
Umění a kultura*	Hudební výchova, Výtvarná výchova
Člověk a zdraví*	Výchova ke zdraví, Tělesná výchova
Člověk a svět práce*	Člověk a svět práce

Tabulka č. 1^{79 80}

⁷⁷ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online] Praha: MŠMT, 2013. [cit. 2018-01-27]. Dostupné z WWW: <http://nuv.cz/file/433_1_1/>, str. 6.

⁷⁸ JEŽIL, Petr. Hudební výchova z pohledu rámcového vzdělávacího programu. *Hudební výchova* [online]. 2007, č. 2 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: http://pages.pedf.cuni.cz/hudebnivychova/hv2_2007/

4.2 Umění a kultura

V této diplomové práci nás zajímá vzdělávací oblast s názvem Umění a kultura. Právě v této kapitole RVP ZV je ukotven předmět hudební výchova a v rámci tohoto předmětu i intonace.

Součástí této vzdělávací oblasti jsou vzdělávací obory, Hudební výchova a Výtvarná výchova, dále je možnost tuto oblast rozšířit o Dramatickou výchovu. Cílem vzdělávací oblasti Umění a kultura je vést žáka především k estetickému rozvoji nikoliv pouze racionálnímu poznání. Ve vzdělávací oblasti Umění a kultura žáci získávají základní poznatky z oblasti hudební výchovy a výtvarné výchovy a to především pomocí aktivit, ve kterých jsou přímými účastníky.⁸¹

4.3 Hudební výchova

Hudební výchova je jeden z oborů vzdělávací oblasti Umění a kultura. Prostřednictvím hudební výchovy učitel vede žáka díky vokálním, instrumentálním, hudebně pohybovým a poslechovým činnostem k porozumění a vnímání hudby a zpěvu. Tyto hudební činnosti vedou k rozvoji osobnosti žáka a jeho hudebních schopností.⁸²

Pro naši diplomovou práci je stěžejní částí hudební výchovy vokální činnosti žáků. Vokální činností rozumíme práci s hlasem, při které dochází k rozvoji a zdokonalování nejen pěveckého ale i mluvního projevu v souvislosti s uplatňováním a posilováním pěveckých návyků. V RVP ZV se vokální činnosti žáků nacházejí ve stanoveném učivu, které je obsahem vzdělání v hudební výchově na 1. stupni základních škol. Přesně zde v části o učivu hudební výchovy se setkáváme se zadáním vyučovacího obsahu intonace.⁸³

„VOKÁLNÍ ČINNOSTI [...] intonace [...] – diatonické postupy v durových a mollových tóninách (V., III. a I. stupeň, volné nástupy VIII. a spodního V. stupně apod.), [...]“⁸⁴

Toto intonační učivo je prostředkem k dosažení očekávaných výstupů v hudební výchově. Očekávané výstupy jsou: „[...]stěžejní část vzdělávacího obsahu jednotlivých vzdělávacích

⁷⁹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online] Praha: MŠMT, 2013. str. 142 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z WWW:<http://nuv.cz/file/433_1_1/> .

⁸⁰ Vzdělávací obory označené symbolem hvězdičky jsou oblastmi pro první stupeň i druhý stupeň, neoznačené vzdělávací obory jsou pouze pro druhý stupeň.

⁸¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online] Praha: MŠMT, 2013. str. 142 [cit. 2018-01-28]. Dostupné z WWW:<http://nuv.cz/file/433_1_1/> .

⁸² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online] Praha: MŠMT, 2013. str. 142 [cit. 2018-01-28]. Dostupné z WWW:<http://nuv.cz/file/433_1_1/> .

⁸³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online] Praha: MŠMT, 2013. str. 142 [cit. 2018-01-28]. Dostupné z WWW:<http://nuv.cz/file/433_1_1/> .

⁸⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online] Praha: MŠMT, 2013. str. 142 [cit. 2018-01-28]. Dostupné z WWW:<http://nuv.cz/file/433_1_1/> .

oborů; jsou ověřitelné, prakticky zaměřené, mají činnostní povahu a jsou využitelné v běžném životě.“⁸⁵ Očekávané výstupy dělíme na prvním stupni na dvě období. První období je určeno pro první až třetí ročník, tyto očekávané výstupy jsou na konci třetího ročníku pouze orientační. Druhé období je určeno pro čtvrtý a pátý ročník. Očekávané výstupy jsou na konci pátého ročníku závazné.⁸⁶

Intonaci v RVP ZV máme ukotvenou i v rámci očekávaných výstupů.

„ Očekávané výstupy – 1. období

žák

HV-3-1-01 zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase
[...]

Očekávané výstupy – 2. období

žák

HV-5-1-01 zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase či dvojhlasě v durových i mollových tóninách a při zpěvu využívá získané pěvecké dovednosti⁸⁷

Stěžejním cílem hudební výchovy je u žáka budovat kladný vztah k hudbě a uměleckému dílu. Učitel hudební výchovy na 1. stupni by měl být schopen zajistit, aby žákův zpěv měl úroveň alespoň takovou, aby se žákům samotným líbil a měli z něj vlastní estetický zážitek. A byli dále motivováni k hudebnímu vzdělávání a zpěvu jako takovému.⁸⁸

V souvislosti s RVP ZV se mění také postavení učitele. Díky RVP ZV a z něj vycházejícího ŠVP ZV má učitel více svobody, není už tolik svazován volbou konkrétních metod. Zároveň však je na učitele vytvářen tlak, jelikož jsou to učitelé, kdo volí strategie ve vyučovacím procesu a kteří si mohou rozplánovat, jakým tempem a s jakou strategií budou přistupovat ke vzdělávání žáků. Učitelé jsou tedy postaveni před nutností se samostatně rozhodovat a zároveň jsou odpovědní za svá rozhodnutí. V konkrétním vztahu k výuce hudební výchovy by měl učitel volit takové metody, strategie a činnosti, aby podporoval a rozvíjel žákův zájem o hudební výchovu a aktivitu.⁸⁹ Ve vztahu k výuce intonace se

⁸⁵ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT, 2013. str. 142 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z WWW:<http://nuv.cz/file/433_1_1/> , str. 140.

⁸⁶ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT, 2013. str. 142 [cit. 2018-01-28]. Dostupné z WWW:<http://nuv.cz/file/433_1_1/>.

⁸⁷ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT, 2013. str. 142 [cit. 2018-01-28]. Dostupné z WWW:<http://nuv.cz/file/433_1_1/>.

⁸⁸ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010.

⁸⁹ *Hudební výchova* [online]. 2007, č. 2 [cit. 2018-02-14].

Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/hudebnivychova/archiv-cisel/rocnik-2007/>

setkáváme s problémem, kdy je intonace v rámci hudebních výchov opomíjená, či není do výuky zařazována vůbec.

4.4 Význam výuky intonace v rámci hudební výchovy na 1. stupni základních škol

V této podkapitole se budeme zabývat důležitostí a významem intonace v hudební výchově na 1. stupni základních škol. V následujících odstavcích jsou uvedeny názory předních českých hudebních teoretiků a pedagogů týkající se výuky intonace.

Podle Františka Sedláka je rozvoj vokálně reprodukcí a intonačních schopností podstatnou součástí hudebně výchovného procesu na základní škole.⁹⁰ Pěvecká intonace je sice po stránce psychologické výrazně složitá a pro žáka velmi náročná, ale pro žákův hudební rozvoj je neúčinnější⁹¹, „[...] sám intonační výcvik musí být chápan jako neúčinnější cesta k rychlému hudebnímu rozvoji hudebnosti dítěte, k aktualizování a realizování jeho hudební potenciality, dispoziční výbavy a k vytvoření kladného vztahu k hudebnímu umění.“⁹²

Díky intonaci rozvíjíme také psychologické schopnosti žáků. Před samostatnou intonací si žák musí vybavit takzvanou intonační oporu, na základě které je schopen správně intonovat daný tón, tím žák procvičuje paměť. Dále u žáků díky výuce intonace rozvíjíme hudební představivost. Žáci si musí daný tón před jeho reprodukcí prvně představit a poté až zazpívat. V neposlední řadě u žáků dochází k rozvoji sluchu pomocí intonace. Po interpretaci daného tónu by měli být schopni poznat, zda se jedná o intonačně čistý správný tón či ne.⁹³

Také Jaroslav Kofroň vidí výcvik intonace jako jeden ze základních způsobů, jak rozvíjet hudebnost a jak získat hudební představivost. Zpěv z not není samostatná činnost, ale blíže se k němu pojí i sluchová a rytmická cvičení a také hudební diktáty. Jaroslav Kofroň nazývá zpěv z not branou k uvědomělému hudebnímu myšlení.⁹⁴

Ladislav Daniel také zdůrazňuje význam intonace. Podle něj nepovažujeme zpěv z not za cíl své práce v hudební výchově, ale za spolehlivý prostředek k rozvoji hudebních

⁹⁰ SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na 2. stupni základní školy: učebnice pro posl. pedagog. fakult. 2.*, část. upr. vyd. Praha: SPN, 1984.

⁹¹ SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie: učebnice pro studenty pedagogických fakult.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990.

⁹² DANIEL, Ladislav. LÝSEK. – František. – KLOBOUK, Jaromír. – VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. – SEDLÁK, František. *Metodika hudební výchovy v 1.-5. ročníku ZDŠ.* 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, str. 141.

⁹³ SEDLÁK, František. – VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební psychologie pro učitele.* Praha: Karolinum, 2013.

⁹⁴ KOFROŇ, Jaroslav. *Učebnice intonace a rytmu.* Praha: Editio Bärenreiter, 2000.

schopností. Cílem intonace na 1. stupni není to, aby žáci byli schopni zazpívat neznámou píseň z not, ale je to především hudební rozvoj a ten se uskutečňuje díky intonaci. Výuka intonace patří mezi jeden z hlavních předpokladů pro rozvoj hudebních schopností žáků. U žáků na prvním stupni je velmi podstatné, aby prošli přiměřeně k jejich schopnostem výukou intonace.⁹⁵ Právě schopnost zazpívat píseň čistě a správně je hlavním motivačním prvkem.⁹⁶

František Lýsek ve svém díle „*Intonace a rytmus*“ také popisuje význam intonace. Podle Františka Lýska toužíme po tom, aby umění patřilo všem. Hudební umění lidem přiblížíme hlavně díky zpěvu. Naším cílem je tedy nejen naučit všechny děti zpívat, ale také aby byli schopni zazpívat základní melodie z not. Jestliže máme osvojený zpěv z not, můžeme zpívat bez vedení učitele, dále si znovu vybavit zapomenuté melodie a hojně využívat mnoho našich vytvořených zpěvníků. Dále se díky intonace urychlí nácvik nové písň. Intonace vypracovává čistotu zpěvu a umožňuje nám i vícehlasý zpěv, který by byl bez znalosti intonace pouze vysilující demotivující práci. Pokud žáci disponují intonačními dovednostmi, učitelům se tak značně usnadní jak pěvecká práce s žáky tak i základní hudebně výchovná práce. Intonační dovednost žáků je jedna z podstatných podmínek pěveckého rozvoje, zkvalitnění zpěvu a také učitelovy práce.⁹⁷

Také Stanislav Pecháček, Hana Váňová a kolektiv vnímají intonaci jako jeden z nejučinnějších prostředků rozvoje dětské hudebnosti.⁹⁸

Podle Jarmily Lasevičové je intonace prostředek k rozvíjení hudebních schopností a dovedností, „[...] *intonace [...] vede žáky k aktivnímu nazírání na hudbu a učí je hudebně slyšet.*“⁹⁹

Podle Jiřího Koláře, Hany Váňové a Oldřicha Duzbaby je nejefektivnější prostředek k utváření vnitřních předpokladů (hudebních schopností a dovedností) vokální intonace.¹⁰⁰

Všichni tito hudební pedagogové a teoretikové se shodují v důležitosti a významnosti vokální intonace. Proto by neměla být na základních školách, konkrétně na prvním stupni opomíjena, ale již od prvních ročníků by žáci měli být systematicky vzděláváni a vedeni k vokální intonace.

⁹⁵ DANIEL, Ladislav. *Kapitoly z metodiky hudební výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1984.

⁹⁶ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010.

⁹⁷ LÝSEK, František. *Intonace a rytmus: nápěvková metoda: určeno pro posluchače Pedagogického institutu v Brně a Jihlavě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960.

⁹⁸ PECHÁČEK, Stanislav. – VÁŇOVÁ, Hana. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001.

⁹⁹ LASEVIČOVÁ, Jarmila. *Didaktika hudební výchovy pro učitele primárního vzdělávání: distanční text*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2004.

¹⁰⁰ DUZBABA, Oldřich. – KOLÁŘ, Jiří. – VÁŇOVÁ, Hana. *Počátky tvořivé intonace: diatonika dur. 1*. Praha: Univerzita Karlova, 1993.

Důležitost intonace jsme již v předcházejícím odstavci popsali, nyní je podstatné, aby si učitelé důkladně osvojili určitou intonační metodu, která je jim nejbližší a začali podle ní vyučovat intonaci. Docílíme tak komplexního rozvoje žáka jak po hudební tak osobnostní stránce.

EMPIRICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V navazující druhé části diplomové práce jsou zpracovány výsledky empirického kvantitativního výzkumu. Kvantitativní výzkum probíhal formou dotazníkového šetření. Jako výzkumný prvek byli zvoleni učitelé 1. stupně základních škol v Olomouckém a Moravskoslezském kraji. Výzkum se zaměřuje na metody výuky intonace na 1. stupni základních škol.

5.1 Cíle výzkumu

Jedním ze čtyř cílů této diplomové práce je zjistit a popsat metody výuky intonace v hudební výchově na 1. stupni základních škol v Moravskoslezském a Olomouckém kraji. K cílům patří také úkol zjistit a popsat, zda je výuka intonace na 1. stupni základních škol v Moravskoslezském a Olomouckém kraji učiteli skutečně v hodinách hudební výchovy realizovaná. Dalším cílem je zjistit pomocí dotazníkového šetření, jakým způsobem je výuka intonace realizovaná na základních školách Moravskoslezského a Olomouckého kraje.

Tyto tři cíle jsou totožné s cíli výzkumu.

5.2 Výzkumná metoda

Pro tento výzkum byla zvolena metoda dotazníkového šetření. „*Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny, a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.*“¹⁰¹ Je třeba dodržet vlastnosti dobrého dotazníku při jeho tvorbě. Podle Chrásky mezi tyto vlastnosti patří validita a reliabilita. Validní dotazník zjišťuje informace, které jsou potřebné k dosažení cíle, to znamená, že dotazník musí obsahovat položky, které zjišťují informace k dané problematice. „*Reliabilitou dotazníku se rozumí schopnost dotazníku zachycovat spolehlivě a přesně zkoumané jevy. Dostatečně velká reliabilita je nezbytným předpokladem dobré validity dotazníků, i když sama o sobě ještě validitu nezaručuje.*“¹⁰²

¹⁰¹ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha, 2007, str. 163.

¹⁰² CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha, 2007, str. 171.

Dotazník, který byl vytvořen pro tuto diplomovou práci, se skládá z 18 položek, přičemž většina jsou položky uzavřené a tři položky jsou otevřené, dále se v dotazníku vyskytují otázky výčtové a škálové. U uzavřených otázek vybírají respondenti z připravených odpovědí označením. V dotazníku se nacházejí také otázky polouzavřené, kdy mají respondenti možnost vybrat jednu odpověď a v případě, že je jejich odpověď jiná, mají šanci ji písemně rozepsat, a dále dvě otázky škálové, které jsou bipolárního charakteru. A otázky výčtové, u kterých mohou respondenti vybrat více možností odpovědi, nejsou omezeni pouze na jednu odpověď.¹⁰³

5.2.1 Skladba dotazníků

Dotazník byl vytvořen pro učitelé prvního stupně. Tito učitelé byli vybíráni náhodně z různých škol Moravskoslezského a Olomouckého kraje. Podmínkou k vyplnění tohoto dotazníků bylo aktivní vyučování hudební výchovy na 1. stupni základních škol respondenty. Dotazník je anonymní. Jméno a příjmení učitele ani škola, na které působí, nejsou nikde uvedeny a respondent je uvádět nikde nemusel.

V úvodní části dotazníků, je respondentům vysvětleno, z jakého důvodu se na ně obrácíme. Dále je popsán postup při vyplňování dotazníků. Neméně podstatné je ujištění respondentů, že je dotazník anonymní, v žádném případě, nebudou jejich jména ani jména škol zveřejněny.

Hlavní část je složena ze zjišťujících položek. První položky jsou faktografického charakteru. Následující otázky jsou konkrétně zaměřeny na hudební výchovu a výuku intonace. V případě, že učitelé v otázce č. 7, která je zaměřena konkrétně na výuku intonace, odpověděli možnost d) intonaci nevyučuji, v dotazníku dále nepokračují. Učitelé, kteří označili jinou odpověď a to a), b) nebo c) v dotazníku pokračují a odpovídají na detailnější otázky ohledně intonace a její výuky.

Závěrem elektronického dotazníku je ujištění o odeslané odpovědi a poděkování za odpověď. U dotazníků tištěných je poděkování již v úvodní části.

5.2.2 Vyhodnocení položek

Učitelé, kteří se zúčastnili tohoto výzkumu, měli v úvodní části dotazníku vysvětleno, jakým způsobem mají zaznamenávat své odpovědi, v elektronické verzi dotazníku je program

¹⁰³ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JÚVA, přeložila Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010.

sám naváděl k jednotlivým otázkám a způsobu zaznamenávání. U otevřených částí, bez možnosti výběru, měli respondenti možnost se vyjádřit písemně. V případě polouzavřených otázek dotazování vybírali buďto z navrhovaných odpovědí či napsat vlastní možnost.

5.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Jako výzkumný vzorek byli vybráni učitelé 1. stupně ze základních škol v Moravskoslezském a Olomouckém kraji. Jednalo se o učitele působící jak na proorganizovaných městských a vesnických školách tak i na malotřídních školách. Celkový počet respondentů je 83.

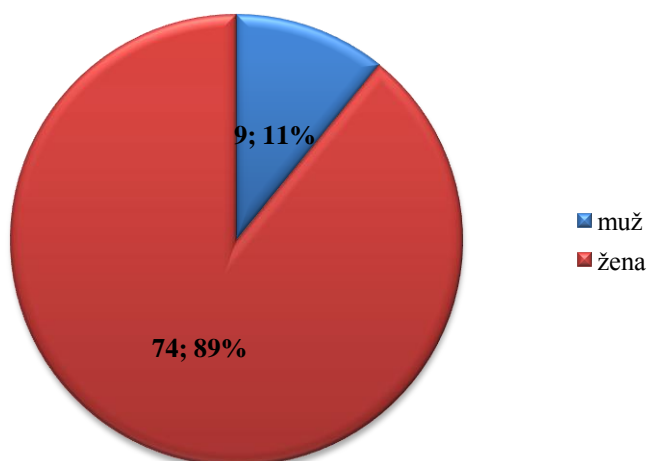
5.4 Průběh výzkumu

Výzkumné šetření proběhlo v měsících listopad, prosinec roku 2017 a leden 2018. K získání potřebných dat k tomuto výzkumu jsme použili dvě formy téhož dotazníku a to v elektronické a tištěné podobě. Na začátku výzkumu byli učitelé k vyplnění dotazníku kontaktováni přes internet pomocí emailů. V listopadu bylo rozesláno přes 300 emailů učitelům 1. stupně na základních školách Moravskoslezského a Olomouckého kraje. Dále bylo kontaktováno 20 ředitelů a zástupců základních škol, převážně z malotřídních škol, jelikož na internetových stránkách nemají kontakty přímo na učitele, s prosbou o rozeslání tohoto dotazníku mezi své zaměstnance na 1.stupně. Kontaktované školy byly vybrány na základě náhodného výběru, pouze musely splňovat určitá kritéria. Kontaktovány byly pouze státní školy a to z Moravskoslezského a Olomouckého kraje. Součástí každého emailu byl uveden internetový odkaz na dotazník. Vzhledem k tomu, že do konce listopadu bylo vyplněných dotazníků 22, byly v prosinci dotazníky šířeny dvěma způsoby, pomocí emailů a přímým kontaktem s učiteli. V některých školách Moravskoslezského kraje i Olomouckého kraje, byly dotazníky do škol roznášeny osobně. Osobním kontaktem bylo rozdáno 80 dotazníků. Dotazník v tištěné podobě měl návratnost výrazně větší. Nevýhodou tištěné verze je problém s neúplným vyplněním dotazníků. Při elektronickém vyplňování dotazníku učitelé systém nepustí na další otázku, pokud nezodpoví předcházející otázku. V tištěné verzi se stávalo, že některé dotazníky nebyly dostatečně vyplněny, tudíž musely být z výzkumu vyřazeny. Celkový počet získaných a vhodně vyplněných dotazníků je 83. Pomocí elektronické verze dotazníku bylo získáno 41 odpovědí. Tištěnou formou dotazníků jsme získali 42 odpovědí.

6 INTERPRETACE A POPIS VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Tato kapitola pojednává o výsledcích výzkumného šetření, které byly získány dotazníkovou metodou. Ke každé položce, zde byl zpracován graf, který je v některých případech doplněn tabulkou s počtem odpovědí a procentuálním zastoupením pro lepší přehlednost. Ostatní tabulky se nacházejí příloze č. 2, která se nachází na konci tohoto souboru. Vyhodnocená data v grafech byla seřazena v totožném pořadí s dotazníkovým šetřením. Pod každým grafem nalezneme komentář a diskusi ke zjištěným výsledkům daných položek. První čtyři položky zjišťují informace o respondentovi. Tento typ položek patří mezi položky faktografické.

6.1 Pohlaví.

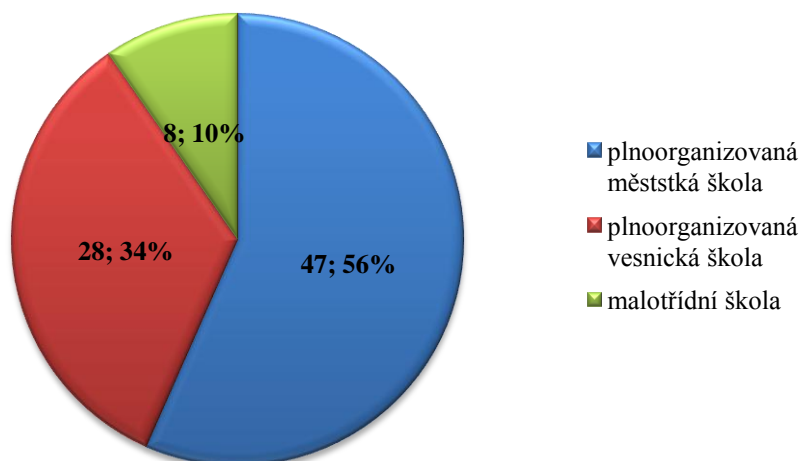

Graf č. 1: Vyhodnocení položky číslo 1

První položka dotazníku se zabývala otázkou pohlaví respondentů. Výzkumu se celkově účastnilo 83 respondentů. Z tohoto grafu můžeme vyčíst, že 89% respondentů byly ženy a 11% byli muži. Osmdesát devět procent odpovídá 74 ženám a zbylých jedenáct procent patří 9 mužům. Při pohledu na tento graf se můžeme utvrdit v myšlence feminizace školství. Zvláště pak pohlédneme-li na první stupeň základních škol, setkáme se s učitelem, mužem, na prvním stupni opravdu výjimečně. Podle Průchy tvoří ženy 94,6% učitelů prvního stupně na základních školách. Učitelů, mužů, je na prvním stupni základních škol v České republice pouze 5,4%.¹⁰⁴

¹⁰⁴ PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009.

6.2 Škola, na které jste zaměstnancem je:

Graf č. 2: Vyhodnocení položky číslo 2

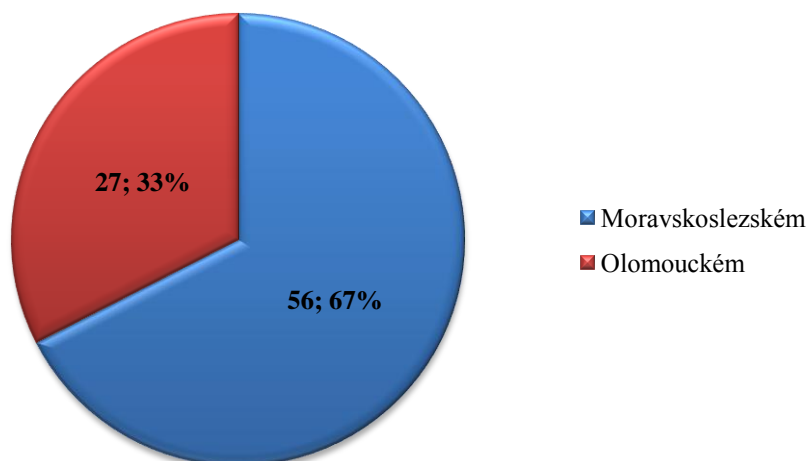
Položkou číslo dva jsme u respondentů zjišťovali, na jakém typu školy jsou zaměstnáni. Respondenti měli na výběr ze tří možností, „plnoorganizovaná městská škola“, „plnoorganizovaná vesnická škola“ a „malotřídní škola“.

Nejvíce odpovědí bylo získáno od učitelů z plnoorganizovaných městských škol, a to 56% vyplněných dotazníků, jedná se o 47 odpovědí. Dalších 34% patří učitelům plnoorganizovaných vesnických škol, to odpovídá 28 odpovědím a nejmenší počet získaných dotazníků byl ze škol malotřídních. Posledních 11% jsou učitelé z malotřídní školy, 8 učitelů z tohoto typu školy odevzdalo dotazník kompletně vyplněný.

Rozesílané dotazníky a posléze i dotazníky distribuovány osobně byly rozšířeny do škol ve stejných poměrech. Bylo kontaktováno 20 malotřídních škol, dále 20 plnoorganizovaných vesnických škol a 20 plnoorganizovaných městských škol. Jelikož na plnoorganizované a malotřídní škole jsou počty učitelů rozdílné, tak i náš graf popisující typ školy není poměrově vyvážený.

Dalším důvodem, nízkého počtu obdržených odpovědí na malotřídních školách souvisí se způsobem kontaktování učitelů. Na internetových stránkách malotřídních škol se většinou vyskytují kontaktní údaje pouze na ředitele a zástupce základních škol. Dotazník tudíž nemohl být odeslán konkrétně učitelům s prosbou o jeho vyplnění, nýbrž ředitelům a zástupcům s prosbou o jeho distribuci mezi své učitele na 1. stupně. Na školách plnoorganizovaných městských a vesnických byli kontaktováni konkrétní učitelé prvního stupně pomocí elektronické pošty či osobním kontaktem.

6.3 Působíte na škole v kraji:

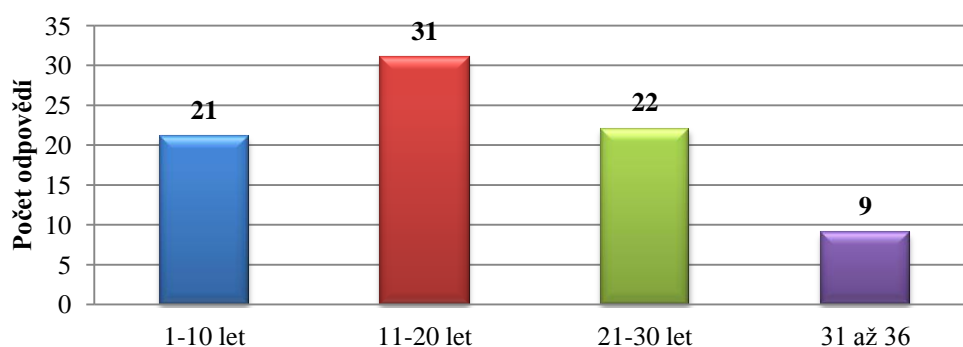

Graf č. 3: Vyhodnocení položky číslo 3

U položky číslo 3 respondenti odpovídali na otázku, ve kterém kraji působí. Respondenti měli na výběr dvě možnosti. Buďto pracují jako učitelé na 1. stupni v Moravskoslezském či Olomouckém kraji. Dotazníky byly distribuovány pouze učitelům z těchto dvou krajů. Tyto dva kraje byly zvoleny cíleně. Zaměřili jsme se konkrétně na situaci v Olomouckém kraji a Moravskoslezském.

Graf nám ukazuje procentuální výsledek, 67% respondentů pracuje v kraji Moravskoslezském a zbylých 33% respondentů pracuje v Olomouckém kraji. Počet respondentů z Moravskoslezského kraje je 56 a z Olomouckého 27. Převaha získaných odpovědí z Moravskoslezského kraje může být zapříčiněná osobním kontaktem na většině škol.

6.4 Kolik let pracujete jako učitel/učitelka na 1. stupni základní školy?

Graf č. 4: Vyhodnocení položky číslo 4

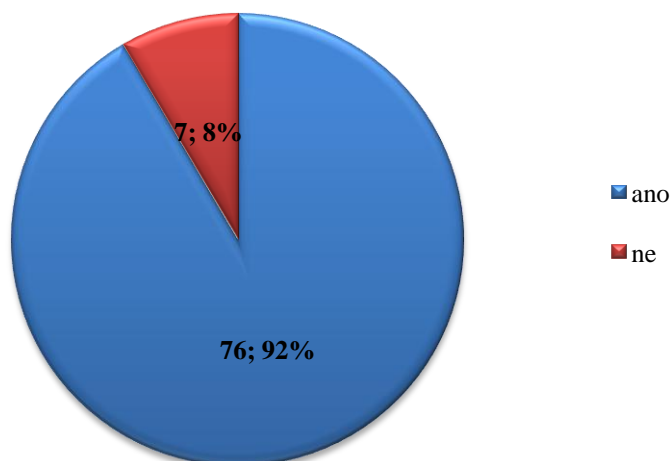
Odpovědi	zastoupení v %
1–10 let	25%
11–20 let	37%
21–30 let	27%
31–36 let	11%
celkem	100%

Tabulka č. 2: Vyhodnocení položky číslo 4

Pomocí čtvrté položky jsme u respondentů zjistili, jak dlouho respondenti pracují jako učitelé prvního stupně. Na tuto otázku respondenti neměli zadané možnosti, jejich úkolem bylo vepsat do dotazníků počet let, kolik pracují jako učitelé na 1. stupni základních škol. Jelikož graf, který by znázorňoval jednotlivé odpovědi, by byl velmi nepřehledný. Rozdělili jsme získané odpovědi do čtyř kategorií, a to 1–10 let praxe, 11–20 let, 21–30 let, 31–36 let. A zároveň vytvořili tabulku s procentuálním zastoupením. V příloze č. 2 na konci souboru se nachází tabulka s přesným počtem odpovědí, k jednotlivým létům působení na 1. stupni.

Do první kategorie 1–10 let praxe svými odpověďmi náleží 21 respondentů, tedy 25%. Do druhé, nejčetnější, kategorie 11–20 let bylo zařazeno 31 respondentů, to odpovídá 37% z dotazovaných. Třetí kategorie 21–30 let působení na 1. stupni základních škol odpovídalo 22 učitelů, což je 26%, a v poslední nejméně zaznamenané kategorii 31–36 let praxe bylo zaznamenáno 9 učitelů, ti odpovídají 11%.

6.5 Vyučujete na 1. stupni aprobovaně:

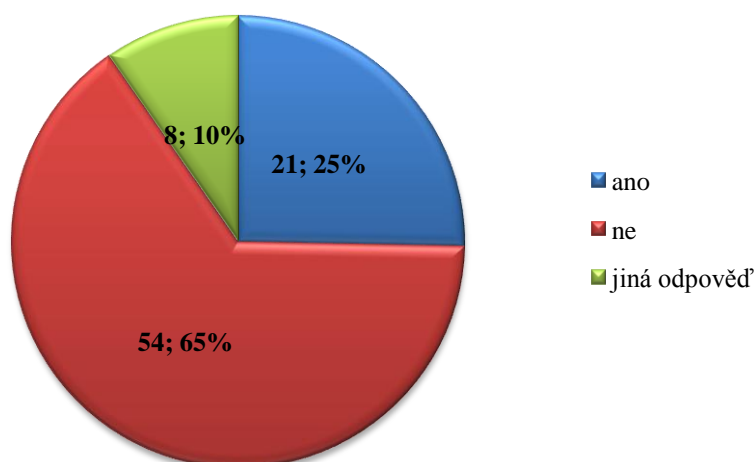

Graf č. 5: Vyhodnocení položky číslo 5

Cílem páté položky dotazníků bylo zjistit, zda dotazovaní učitelé na 1. stupni vyučují aprobovaně. K zodpovězení této položky respondenti vybírali z nabízených možností „ano“, „ne“. Je překvapujícím zjištěním, že na prvním stupni základních škol Moravskoslezského a Olomouckého kraje vyučují i učitelé, kteří první stupeň nemají ve své aprobaci. Dokonce 8% respondentů, kteří se zúčastnili výzkumného šetření, nemá, jak uvádí zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících, předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka na pozici učitele 1. stupně základních škol.¹⁰⁵ Z celkového počtu 83 odpovědí odpovídá 8% sedmi učitelům. Zbýlých 92% respondentů má aprobaci na práci učitele na 1. stupni základních škol.

¹⁰⁵ Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

6.6 Výuka intonace v rámci hudební výchovy patří k Vaším oblíbeným činnostem:

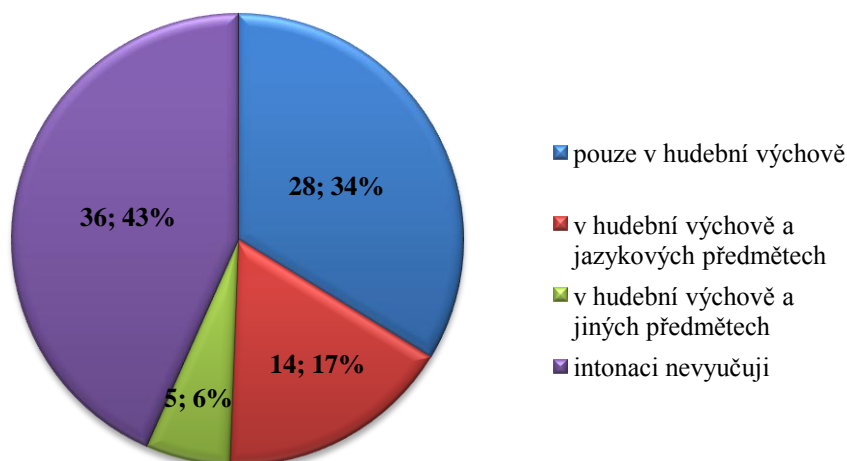

Graf č. 6: Vyhodnocení položky číslo 6

U položky číslo šest jsme zjišťovali, jaký vztah mají respondenti k výuce intonace. Respondentům jsme položili otázku, výuka intonace v rámci hudební výchovy patří k Vaším oblíbeným činnostem. Tato položka patřila mezi položky polouzavřené. Odpovídající měli možnost vybrat z odpovědí „ano“, „ne“ a v případě jiné odpovědi se mohli stručně vyjádřit.

Jak vidíme z grafu, nejčastější odpovědí byla odpověď „ne“. Ta byla zastoupena 65%, tzn. 54 respondentů. Pouhých 25 % respondentů, tedy 21 dotazovaných, uvádí, že výuka intonace patří mezi jejich oblíbené činnosti. A zbylých 10% uvádí jinou odpověď. Deseti procentům odpovídá 8 jiných odpovědí, nejčastější jinou odpovědí bylo „*jen částečně*“, takto odpovědělo 5 učitelů. Zbylé tři odpovědi byly „*nutnost*“, „*záleží na hudebních schopnostech žáků*“ a „*nevnímám ji jako samostatnou část*“.

6.7 Intonačnímu výcviku se věnujete:

Graf č. 7: Vyhodnocení položky číslo 7

Díky položce číslo 7 jsme se dozvěděli, zda se respondenti věnují výuce intonace. Na otázku, zda se intonačnímu výcviku věnují, odpovídali pomocí zadaných možností „pouze v hudební výchově“, „v hudební výchově a jazykových předmětech“, „v hudební výchově a jiných předmětech“ a poslední možností byla „intonaci nevyučuji“.

Největší počet odpovědí získala odpověď „intonaci nevyučuji“, dokonce 43% respondentů zvolilo tuto odpověď.

Druhou nejčastější odpovědí bylo „pouze v hudební výchově“. Tuto odpověď zaznačilo 34 % respondent, to odpovídá 28 respondentům. Dalších 17 % odpovídajících učitelů zaznačilo možnost „v hudební výchově a jazykových předmětech“, těmto 17 % náleží 14 odpovědí. U této odpovědi se naskýtá možnost mezipředmětových vztahů intonace v hudební výchově a jazykových předmětech. Poslední nabízenou možností odpovědi respondentům byla výuka intonace v hudební výchově a jiných předmětech. Tuto možnost zvolilo pouhých 6 % respondentů. Integrace intonace do jiných vyučovacích předmětů na prvním stupni je velice zajímavá myšlenka a je velmi příjemné, že takto odpovědělo 5 dotazovaných. Výuka intonace v hudební výchově i jiných předmětech učitelům poskytuje využití například při oddechových chvílích.

Položka číslo 7 byla v tomto dotazníku pro respondenty, kteří označili možnost „intonaci nevyučuji“, položkou poslední. Pro tyto respondenty bylo výzkumné šetření ukončeno, jelikož následující položky se zabývají konkrétními otázkami výuky intonace. V dotazníkovém šetření pokračovalo celkem 47 respondentů, kteří realizují výuku intonace v hudební výchově.

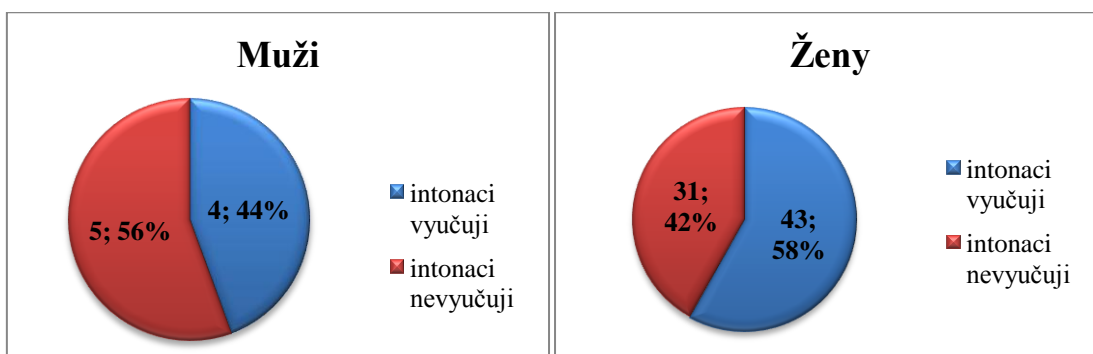
Jelikož tato položka má po vyhodnocení překvapující výsledek, a to konkrétně, že 43% respondentů výuku intonace do hodin hudební výchovy na prvním stupni nezařazuje, rozhodli jsme se ze získaných dat blíže specifikovat učitele, kteří se intonaci ve svých hodinách věnují a nevěnují.

6.7.1 Dílčí vyhodnocení položky číslo 7

Z dílčích grafů číslo můžeme vyčíst bližší informace o respondentech, kteří intonaci vyučují a kteří ne. Dílčí grafy jsou vyhodnocovány na základě prvních 5 položek, díky kterým získáváme informace o respondentovi.

Při dílčím vyhodnocování položky číslo 7, u které nás zajímalo, zda učitelé vyučují intonaci či ne, jsme při jejich vyhodnocování upravili možnosti odpovědi. Jak již bylo v úvodu kapitoly 6. 7. popsáno, respondenti měli na výběr ze čtyř možností odpovědi. Z prvních tří možností odpovědi („pouze v hudební výchově“, „v hudební výchově a jazykových předmětech“, „v hudební výchově a jiných předmětech“) je jasné, že učitelé výuku intonace realizují, proto byly tyto tři možnosti odpovědi sloučeny v jednu možnost, „intonaci vyučují“. Čtvrtou poslední možností bylo, „intonaci nevyučují“, tato možnost odpovědi zůstala nepozměněná.

Graf č. 8, 9: Pohlaví – intonačnímu výcviku se věnujete:

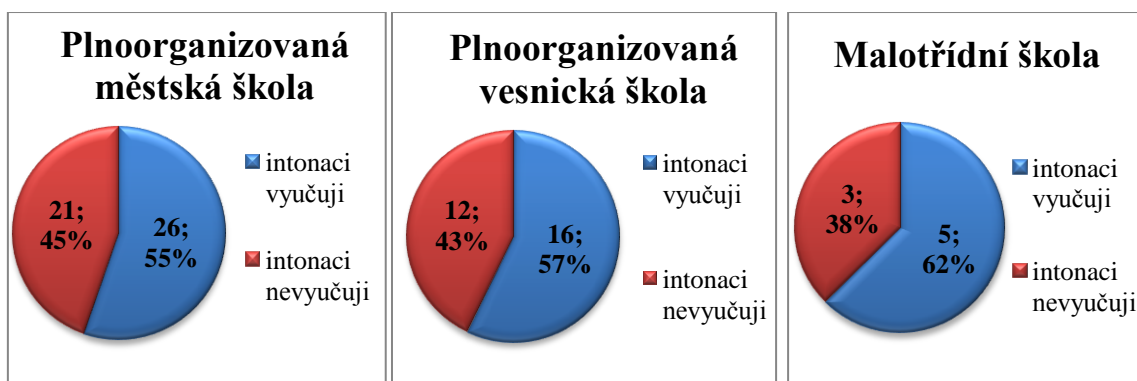

Graf č. 8

Graf č. 9

Z dílčích grafů číslo 8 a 9 můžeme na první pohled vyčíst, že muži spíše intonaci nevyučují, na rozdíl od žen, které intonaci spíše vyučují. Konkrétně 56% mužů vybralo možnost „intonaci nevyučují“, u žen tuto možnost vybralo jen 42%. Podíváme-li se však na poměr získaných odpovědí od mužů a žen, uvidíme velký rozdíl. Zatímco žen se zúčastnilo výzkumu 74, tak mužů pouze 9. Ten to rozdíl je zapříčiněn již zmiňovanou feminizací školství.

Graf č. 10, 11, 12: Typ školy – intonačnímu výcviku se věnujete:

Graf č. 10

Graf č. 11

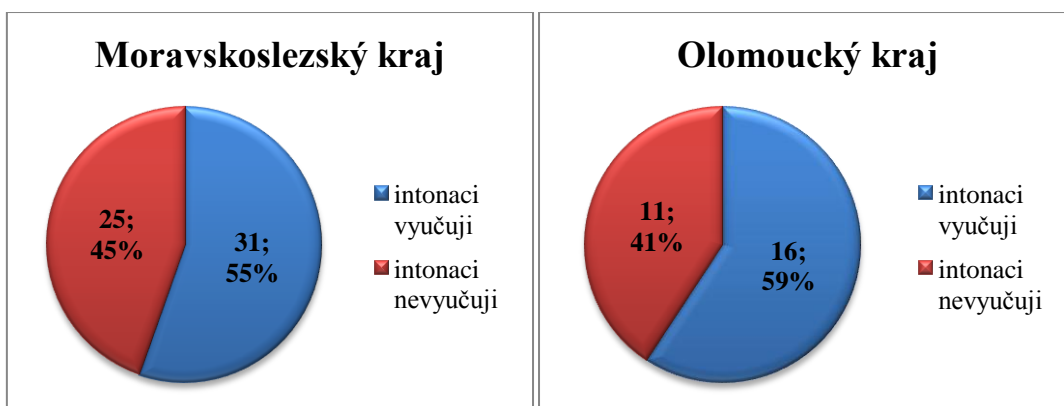
Graf č. 12

Na základě získaných dat můžeme z grafu číslo 10 vyčíst, že na plnoorganizovaných městských základních školách je intonace spíše vyučována. Z celkového počtu 47 získaných odpovědí, od učitelů zaměstnaných na plnoorganizovaných městských školách, jich 26 učitelů intonaci vyučuje (55%). Zbylých 21 intonaci nevyučuje (45%).

U grafu číslo 11 jsme se zaměřili na popis situace výuky intonace na plnoorganizovaných školách vesnických. Z celkového počtu 28 získaných odpovědí z plnoorganizovaných škol vesnických, 16 učitelů (57%) výuku intonace v hodinách hudební výchovy realizuje a 12 učitelů intonaci nevyučuje (43%).

Graf číslo 12 je zaměřen na výuku intonace na malotřídních základních školách. Zde z celkového počtu 8 odpovědí 5 učitelů odpovědělo, že se výuce intonace věnují a 3 učitelé intonaci nevyučují.

Graf č. 13, 14: Kraj – intonačnímu výcviku se věnujete:

Graf č. 13

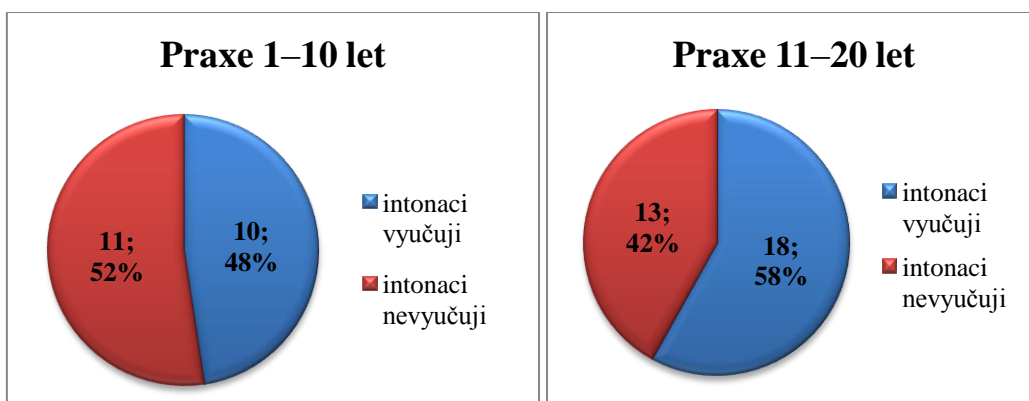
Graf č. 14

Pomocí grafů číslo 13 a 14 jsme zjistili informace o výuce intonace v krajích Moravskoslezském a Olomouckém.

Z grafu číslo 13, který zkoumá kraj Moravskoslezský, vidíme, že z celkového počtu získaných odpovědí, 31 učitelů (55%) intonaci vyučuje a 25 učitelů (45%) intonaci nevyučuje. Celkový počet získaných odpovědí je 56.

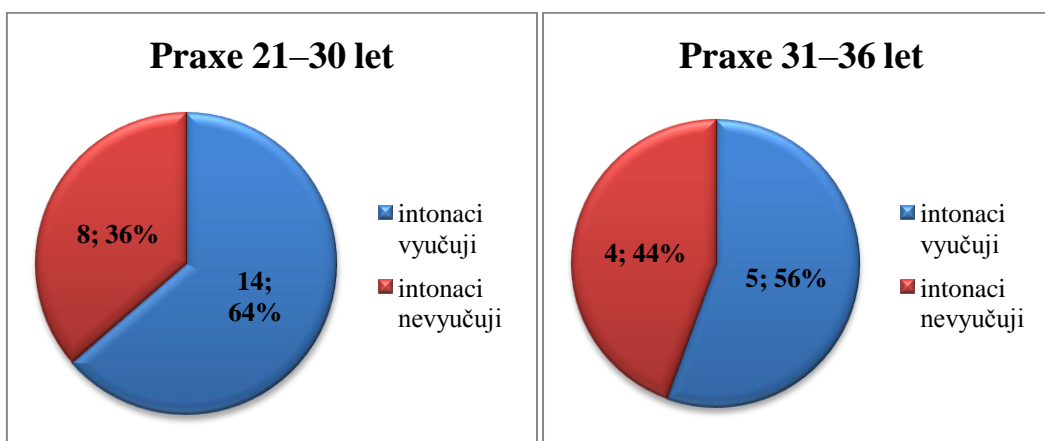
U grafu číslo 14, který zjišťuje situaci v kraji Olomouckém, vyučuje intonaci 16 učitelů (59%) a 11 učitelů (41%) intonaci nevyučuje. Celkový počet získaných odpovědí z kraje Olomouckého je 27.

Graf č. 15, 16, 17, 18: Praxe – intonačnímu výcviku se věnujete:

Graf č. 15

Graf č. 16

Graf č. 17

Graf č. 18

Grafy číslo 15, 16, 17 a 18 jsou zameřeny na délku praxe učitelů a výuku intonace.

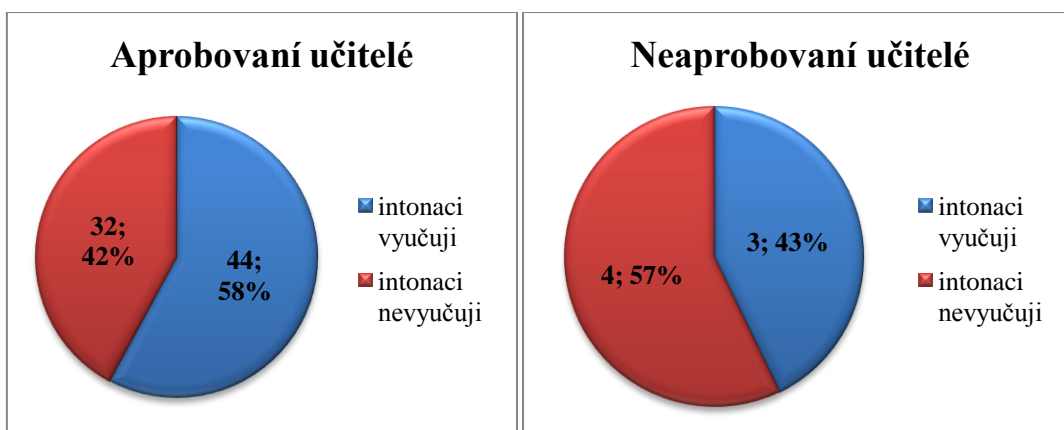
V tomto dílčím rozboru položky číslo 7 jsme zjistili, že 11 dotazovaných učitelů s délkou praxe do 10 let intonaci nevyučuje, to odpovídá 52%, zbylých 10 respondentů, tedy 48% intonaci v hudební výchově realizuje.

Učitelé s délkou praxe 11–20 let intonaci spíše vyučují, konkrétně 18 respondentů uvedlo intonaci vyučuje, což odpovídá 58%. Zbylých 13 respondentů se intonaci nevěnuje, v procentuálním zastoupení jde o 42%.

Praxi o délce 21–30 let mělo celkem 22 respondentů, z toho 14 respondentů uvedlo, že se výuce intonace věnuje a 8 respondentů se výuce intonace nevěnuje. To znamená, že 64% respondentů intonaci vyučují a v 36% intonaci nevyučují.

Poslední kategorií byla léta praxe 31–36 let. Do této kategorie patří 9 respondentů, z nich 5 intonaci vyučuje a 4 intonaci nevyučují. Tedy 56% respondentů se intonaci věnuje a 44% nevěnuje.

Graf č. 19, 20: Způsobilost vyučovat na 1. stupni ZŠ – intonačnímu výcviku se věnujete:

Graf č. 19

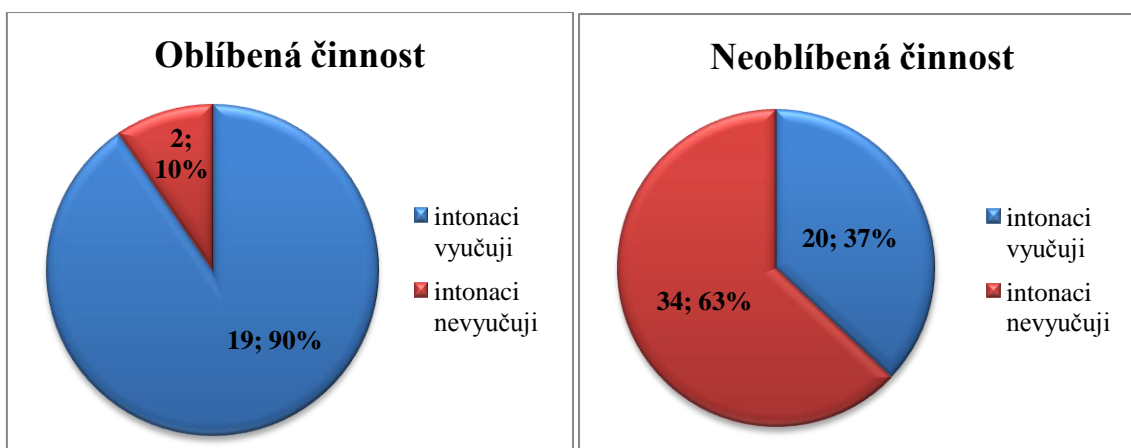
Graf č. 20

Z grafu číslo 19 a 20 jsme díky dílčímu rozboru položky číslo 7 zjistili, kolik aprobovaných učitelů intonaci vyučuje či nevyučuje a kolik neaprobovaných učitelů se výukou intonace v hudební výchově zabývá či nezabývá. Taktéž zde jsou poměry získaných odpovědí nevyvážené, jelikož na prvním stupni vyučují neaprobovaní učitelé vyjimečně.

Ze získaných odpovědí respondentů, aprobovaných učitelů jich 44 (58%) intonaci vyučuje a 32 (42%) intonaci nevyučuje. To znamená, že 44 získaných odpovědí od aprobovaných učitelů bylo zařazeno do kategorie „intonaci vyučuji“ a 32 odpovědí aprobovaných učitelů bylo „intonaci nevyučuji“.

U neaprobovaných učitelů intonaci vyučuje pouze 43% dotazovaných a 57% intonaci nevyučuje. Tyto odpovědi byly získány pouze z malého vzorku respondentů, konkrétně 4 neaprobovaní učitelé intonaci nevyučují a 3 neaprobovaní učitelé intonaci vyučují.

Graf č. 21, 22: Oblíbenost intonace – intonačnímu výcviku se věnujete:

Graf č. 21

Graf č. 22

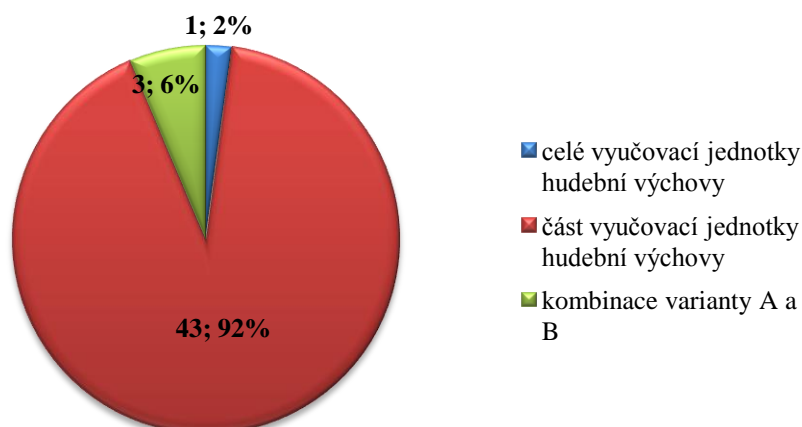
Grafy číslo 21 a číslo 22 se zabývají vztahem mezi realizací výuky intonace a intonací jakožto oblíbenou či neoblíbenou činností respondenta.

Graf číslo 21 popisuje respondenty, pro které patří výuka intonace mezi oblíbené činnosti, 14 respondentů (90%), pro které je výuka intonace oblíbená činnost, vyučuje intonaci. Zbývá 2 respondenti (10%), uvádí, že je pro ně výuka intonace oblíbenou činností, avšak její výuku na 1. stupni nerealizuje.

Graf číslo 22 blíže zkoumá respondenty, pro které je výuka intonace neoblíbenou činností, 34 respondentů (63%) uvádí, že výuku intonace nerealizují v hudební výchově, 20 respondentů (37%), pro které je výuka intonace neoblíbená činnost, ji i přesto vyučuje.

Položka, zda výuka intonace patří mezi oblíbené činnosti, byla polouzavřená. Respondenti měli možnost vybrat z nabízených možností „ano“, „ne“ nebo mohli sami napsat vlastní odpověď. Možnost jiné odpovědi využilo 8 respondentů. Všichni tito respondenti, kteří zvolili jinou možnost, se výukou intonace v hodinách hudební výchovy zabývají.

6.8 Z časového hlediska intonaci v hudební výchově věnujete:

Graf č. 23: Vyhodnocení položky číslo 8

Položkou číslo 8 jsme zjišťovali, jak často učitelé z Moravskoslezského a Olomouckého kraje zařazují výuku intonace do hudební výchovy.

Na položku, z časového hlediska intonaci v hudební výchově věnujete, respondenti odpovídali označením jedné ze tří nabízených možností. První možností je odpověď „celé vyučovací jednotky hudební výchovy“, této odpovědi připadají pouze 2% našeho grafu, ve skutečnosti se jedná pouze o jednoho respondenta.

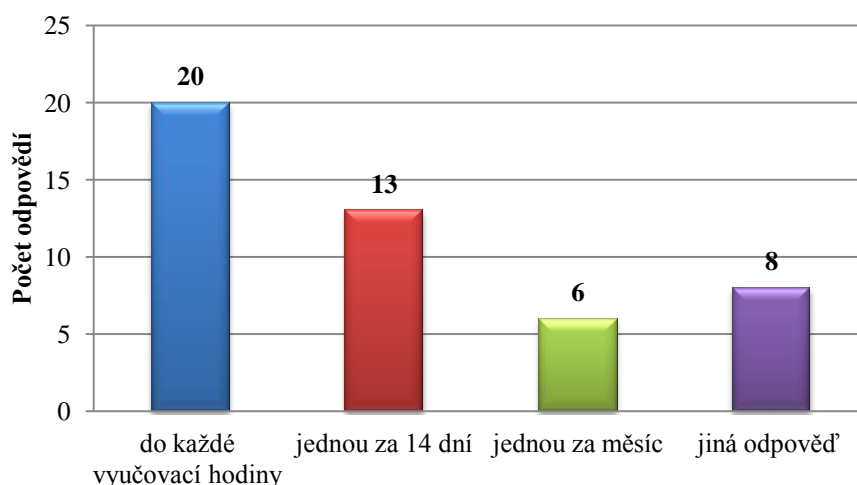
Druhou možností byla odpověď „část vyučovací jednotky hudební výchovy“, tuto možnost zvolilo 43 odpovídajících (92%) z celkového počtu 47 odpovědí.

Poslední možností byla třetí odpověď „kombinace varianty A a B“. To znamená, že občas zařazují výuku intonace do hudební výchovy jako samostatnou vyučovací jednotku a občas ji věnují pouze část vyučovací jednotky. Tuto možnost zvolili 3 dotazovaní (6%).

Podle Ladislava Daniela by měla být ideálně intonace zařazována do každé vyučovací hodiny. Konkrétně bychom se ji měli věnovat 3–5 minut každou hodinu hudební výchovy. Jedná se o 7–11% jedné 45 minutové hodiny hudební výchovy.¹⁰⁶

¹⁰⁶ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010.

6.9 Jak často zařazujete výuku intonace do hodin hudební výchovy:

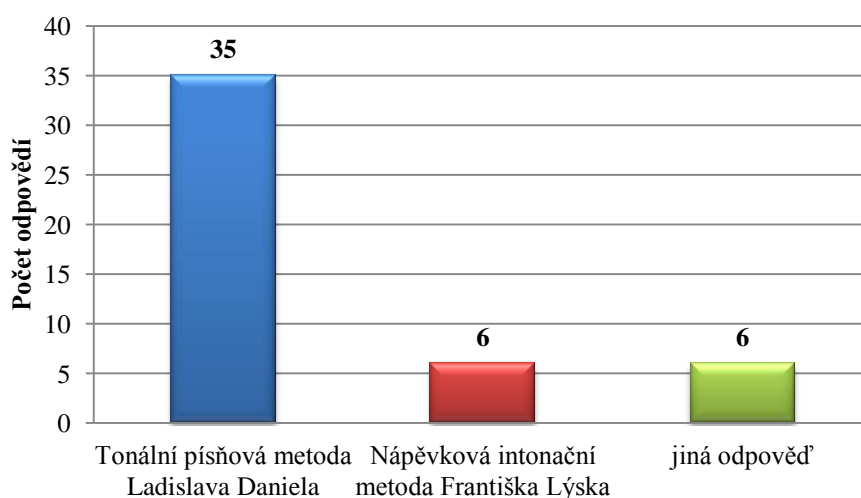

Graf č. 24: Vyhodnocení položky číslo 9

Prostřednictvím položky číslo devět jsme u respondentů zjišťovali, jak často zařazují výuku intonace do hodin hudební výchovy. Tato položka patřila mezi položky polouzavřené, to znamená, že odpovídající měli možnost výběru z nabízených odpovědí, popřípadě mohli napsat svou vlastní jinou odpověď. Z nabízených možností mohli volit tyto „do každé vyučovací jednotky“, „jednou za 14 dní“, „jednou za měsíc“ a poslední možnost odpověď vlastní volby.

Z grafu č. 24 můžeme vyčíst tyto údaje. Nejčastější odpovědí byla možnost „do každé vyučovací jednotky“. Tuto odpověď zvolilo 20 respondentů (43%). Další možnou odpověď „jednou za 14 dní“ zaznačilo 13 odpovídajících (28%). Pouze 6 dotazovaných (13%) vybralo odpověď „jednou měsíčně“. Variantu jiné odpovědi využilo 8 respondentů (17%). Nejčastější jinou odpovědí bylo zařazení výuky intonace „podle potřeby“, takto se vyjádřili 4 odpovídající. Další jinou možností, kterou odpověděli 2 dotazovaní, byla „nepravidelná“ výuka intonace v hodinách hudební výchovy. Jednou se objevila odpověď „občas“ a také jednou byla zastoupena odpověď „dvě třetiny“. Odpověď dvě třetiny je značně nejasná, neboť respondent neuvedl, z čeho dvě třetiny myslí.

6.10 Ze kterého intonačního postupu/metody vycházíte při výuce intonace:

Graf č. 25: Vyhodnocení položky číslo 10

Jaký intonační postup či metoda jsou nejčastěji voleny učiteli na 1. stupni Moravskoslezského a Olomouckého kraje? Na tuto otázku byla zaměřená položka číslo deset. Respondenti měli na výběr ze dvou možností, které jsme předpokládali za nejčastější. A to „Tonální písňová metoda Ladislava Daniela“ a „Nápěvková intonační metoda Františka Lýska“. Třetí možností byla „jiná odpověď“, kde měli respondenti možnost napsat jinou intonační metodu, kterou při realizaci výuky používají.

Nejčastější zvolenou odpovědí byla Tonální písňová metoda Ladislava Daniela. Tuto metodu označilo 35 učitelů (74%) prvního stupně Moravskoslezského a Olomouckého kraje, to odpovídá. Druhou nejvíce zaznamenanou odpovědí je Nápěvková intonační metoda Františka Lýska, tuto metodu využívá 6 respondentů (13%). Také třetí možnost jiné odpovědi vybralo 6 odpovídajících (13%). Přičemž dva respondenti využívají intonační metodu ku-ku, další dva seznamují žáky na prvním stupni s intonací pomocí nácvičku, poslechu a opakování, ve skutečnosti nevolí žádnou metodu. Jeden respondent uvádí, že při výuce intonace čerpá z rad internetu. A poslední jiná možnost byla kombinace obou dvou nabízených metod, tedy Tonální písňové metody Ladislava Daniela a Nápěvkové intonační metody Františka Lýska.

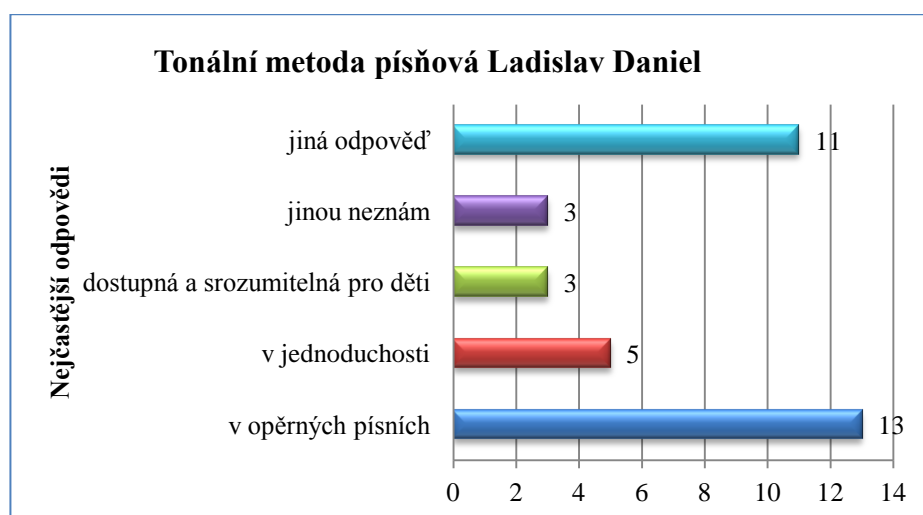
V příloze č. 2 se nachází tabulka s procentuálním zastoupením jednotlivých odpovědí.

6.11 V čem spatřujete hlavní princip této metody? Proč volíte tuto metodu?

Vyhodnocení položky číslo 11 a 12

Tyto položky byly v dotazníku otevřené. Respondenti měli možnost se sami vyjádřit, jaký hlavní princip vidí v metodě, kterou během výuky hudební výchovy používají a proč volí danou metodu. Jelikož odpovědi byly různorodé, pokusili jsme se je roztřídit do kategorií. Cílem položky číslo 11 bylo zjistit, zda odpovídající skutečně rozumí metodě, kterou v hodinách hudební výchovy v rámci výuky intonace používají a v čem spatřují hlavní princip dané metody. Cílem položky číslo 12 bylo zjistit, proč učitelé volí danou metodu. V závislosti na předcházející položce číslo 10 nemůžeme tyto položky vyhodnocovat samostatně, ale propojeně s ní.

V čem spatřujete hlavní princip této metody?

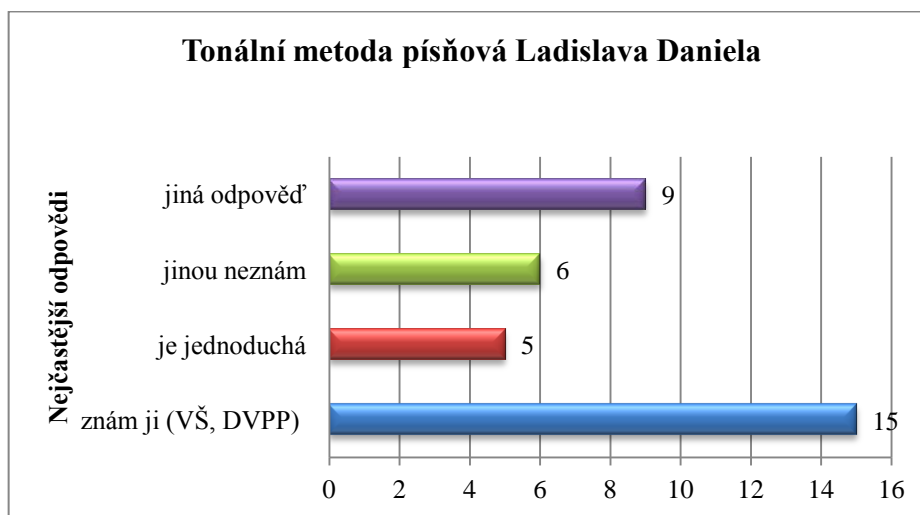

Graf č. 26: Vyhodnocení položky číslo 11

Respondenti, kteří z předcházející položce zvolili Tonální metodu písňovou, na otázku, v čem spatřujete hlavní princip této metody, nejčastěji odpovídali takto. Nejvíce respondentů spatřuje hlavní princip metody „v opěrných písních“, přesný počet respondentů, kteří takto odpověděli je 13. Druhou nejčastější odpovědí byla „jednoduchost metody“, 5 respondentů zaznamenalo tuto možnost. Stejný počet odpovědí získaly možnosti „dostupná a srozumitelná pro děti“ a možnost „jinou neznám“. Každá z těchto odpovědí byla respondenty zvolena 4krát. Další 9 odpovědí již nebylo možné kategorizovat a tak byly v grafu zaznamenány jako „jiná odpověď“. Mezi jiné odpovědi patří: „když se žáci naučí jednotlivé stupně zazpívat v jedné tónině, umí pak je zazpívat ve všech ostatních tóninách“, „hlasový

postup“, „tonální opora“, „mám ji zažitou :-)“, „práce s hlasem, s dechem“, „nedovedu odpovědět“, „lépe se dětem písničky učí“, „volné nasazení tónů“, „volné nástupy“, „rozezpívání dětí, seznámení s notami, jinak je celá metoda zbytečně složitá a vhodná pro nadané děti, které chodí do ZuŠ“ a „v propracovanosti metody“.

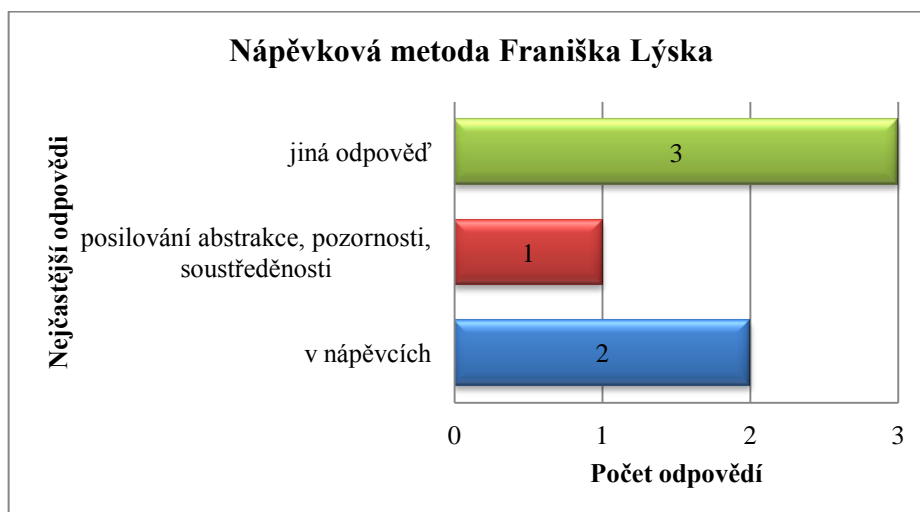
Proč volíte tuto metodu?

Graf č. 27: Vyhodnocení položky číslo 12

Položka číslo 12 zjišťovala, proč respondenti volí tuto metodu. Byla taktéž položkou otevřenou. Respondenti, kteří v rámci výuky intonace využívají Tonální metodu písňovou Ladislava Daniela, odpovídali takto, 15 respondentů volí tuto metodu, protože ji zná nejčastěji z vysoké školy nebo z kurzů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Dalších 5 respondentů napsalo, že tuto metodu volí, protože je jednoduchá. Stejný počet, 5 respondentů, zaznamenal odpovědi, že tuto metodu používají, jelikož jinou neznají. Dalších 9 odpovědí respondentů nebylo možno kategorizovat. Jejich odpovědi zněly takto: „Zvykla jsem si používat ve škole pro uvolnění, rozezpívání, rozšiřování hlasového rozsahu“. „Naučila jsem se ji na fakultě, prstová osnova Františka Lysky je sice jednoduchá - posílená o zrakový a pohybový pocit, ale nepoužívám ji“, „pro děti zábavná“, „osnovy školy“, „tóny písničky“, „dětem na 1. stupni jsou lidové písničky blízké, vyrostly na nich, mnohé znají nejen ze školky, ale i ze zájmové činnosti a z rodiny“, „nedovedu odpovědět“, „u muzikálních dětí funguje“, „žák se díky ní více a pozvolna rozvíjí“.

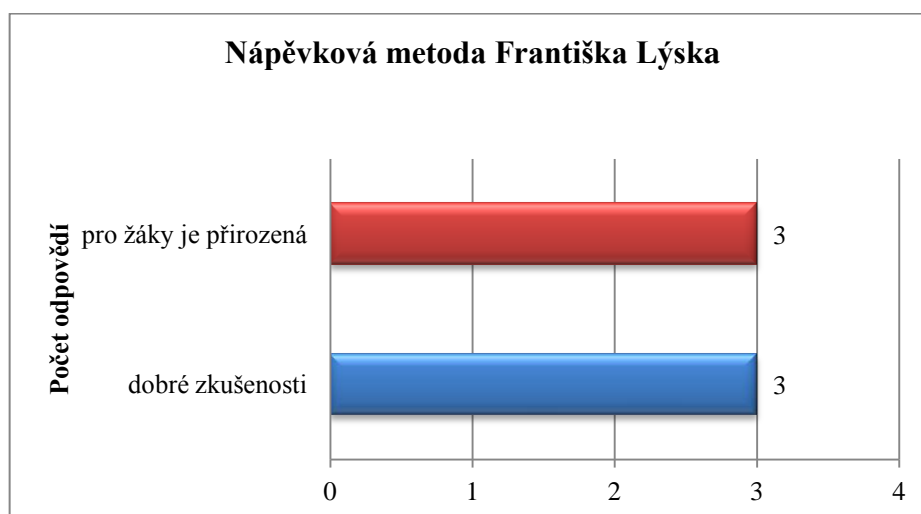
V čem spatřujete hlavní princip této metody?

Graf č. 28: Vyhodnocení položky číslo 11

Nápěvkovou metodu Františka Lýska zvolilo celkem 6 respondentů. Tito respondenti dále odpovídali na otázku, v čem spatřují hlavní princip této metody. Z grafu č. 28 vidíme, že dva respondenti odpověděli, že hlavní princip vidí v nápěvcích, jeden respondent odpověděl, že hlavní princip metody spatřuje v posilování abstrakce, pozornosti, soustředěnosti. Další 3 jiné odpovědi nebylo možné kategorizovat, jedná se o tyto odpovědi, jeden respondent odpověděl: „v zaměření se na intervaly, které se vyvozují zejména na lidovkách“. Odpověď dalšího respondenta je: „jednodušším zapamatování pro děti“. A poslední respondent, který zvolil Nápěvkovou metodu Františka Lýska, popsal její hlavní princip takto: „dítě si vybaví pomocí počátečních úryvků hledaný interval pomocí známých dětských písní“.

Proč volíte tuto metodu?

Graf č. 29: Vyhodnocení položky číslo 12

Položka číslo 12 zjišťovala, proč respondenti volí Nápěvkovou metodu Františka Lýska. Respondenti zaznamenali tyto odpovědi, 3 respondenti metodu volí, protože je pro žáky přirozená. Stejný počet respondentů metodu volí z důvodů dobré zkušenosti s ní.

Vyhodnocení položky č. 11 a 12

V čem spatřujete hlavní princip této metody? Proč volíte tuto metodu?

Někteří respondenti využili u položky číslo 10 jinou možnost odpovědi a sami zapsali metodu, kterou při výuce používají. Z důvodů spojitosti položky číslo 11 a 12 budeme je vyhodnocovat společně v závislosti na položce číslo 10.

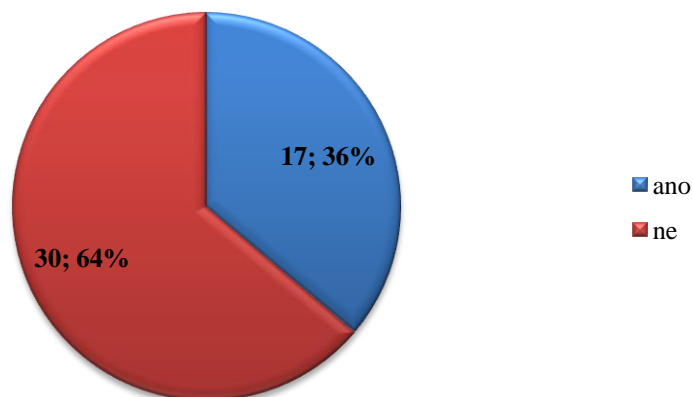
Dva respondenti odpověděli, že využívají intonační metodu ku-ku. Na otázku, v čem spatřujete hlavní princip této metody, odpověděli: „jednoduchost, říkadla a básničky, žáci mohou sami tvořit melodie“ a dále „vychází z rozpočítadel a říkadel.“ Na otázku, proč volí tuto metodu, jeden respondent odpověděl, že žáky baví a je zajímavá. Odpověď na stejnou otázku druhého respondenta je, že jinou nezná a že ji žáci mají rádi.

Jeden respondentu u položky číslo 10 odpověděl, že využívá kombinaci metody Ladislava Daniela a Františka Lýska. Hlavní princip spatřuje ve využití opěrných písní nebo nápěvků. Tuto metodu volí, protože: „dětem je bližší intonovat "Ovčáci, čtveráci", než volný nástup jednotlivých tónů.“

Další respondent nevyužívá žádnou jinou metodu, ale čerpá z rad internetu. Hlavní princip této metody vidí v aktuálních trendech. Tuto metodu volí z důvodů pružnosti, co se týče novinek.

Poslední dva respondenti, kteří nevolí ani jednu z nabízených metod výuky intonace, vyučují intonaci pomocí nácvičku, poslechem a opakováním. Ani jeden z respondentů neuvádí, v čem spatřuje hlavní princip této metody. Na otázku, proč tuto metodu volí, odpověděl pouze jeden a to, protože je jednoduchá.

6.12 Cítíte se být metodický zdatný ve výuce intonace?

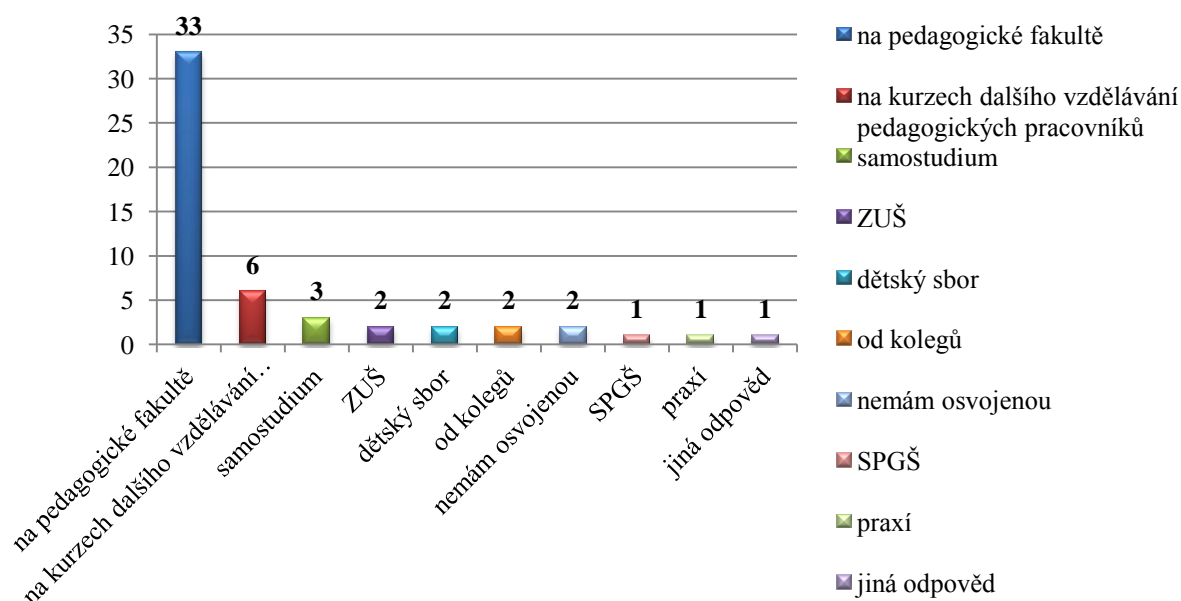

Graf č. 30: Vyhodnocení položky číslo 13

Díky položce číslo 13 jsme od respondentů získali odpovědi na otázku, zda se cítí být metodicky zdatní ve výuce intonace. Respondenti vybírali z předem určených možností „ano“, „ne“.

Z celkového počtu 47 získaných odpovědí, 30 respondentů odpovědělo, že se ve výuce intonace necítí být metodicky zdatní, 30 respondentů odpovídá 64%. Pouze 17 respondentů odpovědělo, že se cítí být metodicky zdatní ve výuce intonace, jedná se o 36 % respondentů.

6.13 Metodiku k výuce intonace jste si osvojili:

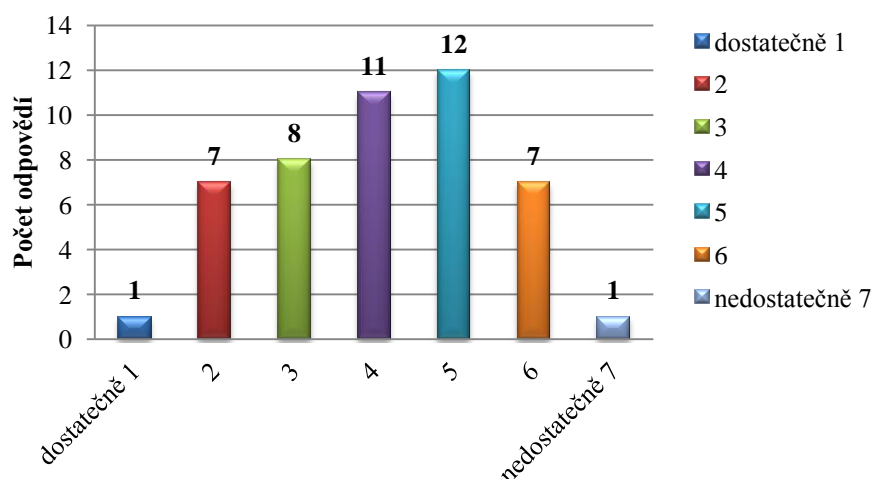

Graf č. 31: Vyhodnocení položky číslo 14

Položka číslo 14 měla za cíl zjistit, kde si respondenti osvojili metodiku k výuce intonace. Tato položka byla polouzavřená výčtová. Respondenti měli na výběr ze dvou daných možností, „na pedagogické fakultě“, „na kurzech dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků“, popřípadě mohli napsat svou vlastní odpověď. U této položky byla respondentům nabídnuta možnost výběru více odpovědí, jelikož někteří respondenti mohli projít výukou intonace jak na pedagogických fakultách, tak i na kurzech dalšího vzdělávání aj.

Nejvíce byla respondenty zvolena odpověď „na pedagogické fakultě“, tuto možnost zvolilo 33 respondentů z celkového počtu 47 získaných odpovědí, to odpovídá 70%. Druhou nejčtenější odpovědí byla nabízená odpověď „na kurzech dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků“, tuto možnost vybralo 6 respondentů, tedy 13%. Zbýlých 14 respondentů zvolilo možnost vlastní odpovědi, v procentuálním zastoupení se jedná o 30%. Shodně uvedli 3 respondenti, že metodiku výuky intonace si osvojili samostudiem. Stejný počet 2 respondentů získala odpověď, „na základní umělecké škole“, „dětský sbor“, „od kolegů“ a také možnost, že metodiku výuky intonace osvojenou nemají. Jeden respondent uvedl, že si metodiku výuky intonace osvojil na střední pedagogické škole. Další respondent odpověděl, že se metodiku k výuce intonace naučil praxí. Jeden respondent odpověděl takto: „z odborných publikací, na základě metody pokusu omylu, co u dětí funguje, to používám.“

6.14 Intonaci se v hudební výchově věnujete:

Graf č. 32: Vyhodnocení položky číslo 15

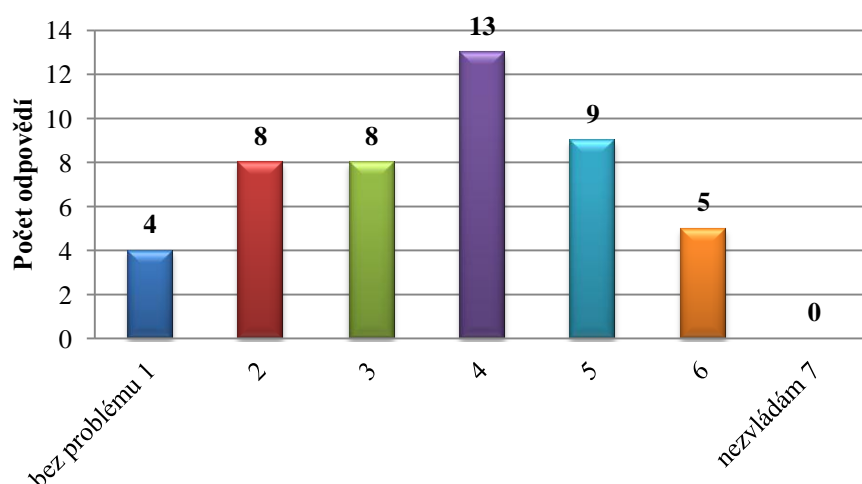
Položkou číslo 15 jsme v dotazníkovém šetření zjišťovali, nakolik se respondenti, tedy učitelé 1. stupně základních škole, věnují výuce intonace. Jedná se o škálovou položku, to znamená, že respondenti vybírají určitý bod na předložené škále.¹⁰⁷ Na předložené škále bylo respondentům nabízeno ze sedmi možností. Škálová položka byla položena takto: „*Intonaci se v hudební výchově věnujete:*“, respondenti vybírali na škále ze sedmi možností, číslo jedna znamenalo, že se výuce intonace věnují dostatečně, číslo sedm znamenalo, že se výuce intonace věnují nedostatečně.

Z grafu č. 32 můžeme vyčíst tyto údaje. Pouze jeden respondent z celkového počtu 47 uvedl, že se výuce intonace věnuje dostatečně. Jeden respondent odpovídá 2% dotazovaných. Číslo 2 na škále zaznačilo 7 respondentů (15%) a číslo 3 zaznamenalo 8 respondentů (17%). Uprostřed škály se nachází číslo 4, toto číslo zvolilo 11 respondentů (23%). Nejvíce získaných odpovědí, 12 (26%), náleží číslu 5. Číslo 6 bylo zaznamenáno 7krát (15%). Poslední číslo na škále 7 zaznačil pouze jeden respondent (2%), který tak uvedl, že se výuce intonace věnuje nedostatečně.

Celkově z grafu můžeme vidět, že respondenti volili nejvíce číslo 4, setrvávající uprostřed, a číslo 5, směřující spíše doprava k možnosti nedostatečné výuky intonace.

¹⁰⁷ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha, 2007.

6.15 Výuku intonace zvládáte:

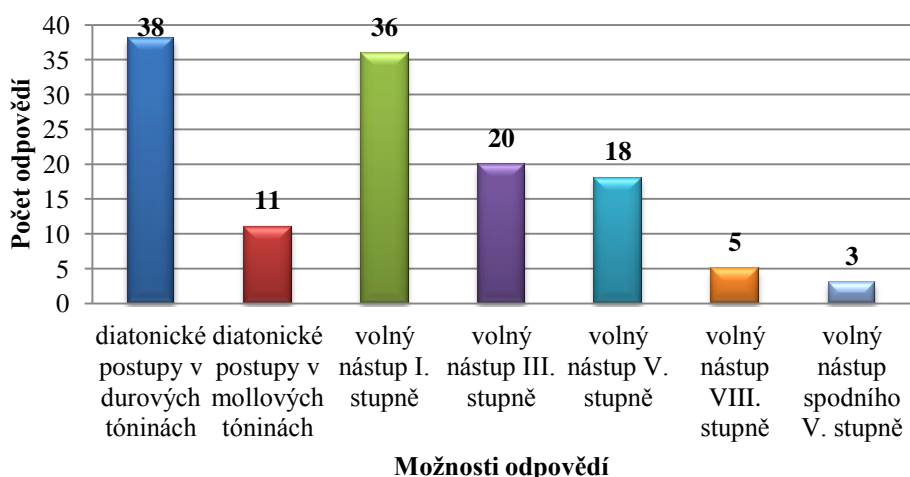

Graf č. 33: Vyhodnocení položky číslo 16

Položka číslo 16, byla také škálovou položkou. I zde respondenti vybírali na škále 1 až 7. Položka číslo 16 zjišťovala informace o respondentech a to, zda zvládají výuku intonace. Číslo jedna je hraniční bod škály a odpovídá skutečnosti, že učitelé výuku intonace zvládají bez problému, naopak číslo 7 je protipólem a znamená, že výuku intonace respondenti nezvládají.

Číslo 1, tedy možnost, že výuku intonace zvládají bez problému, zvolili 4 respondenti (9%). Číslo 2 a 3 byly zvoleny respondenty 8krát (17% a 17%). Nejpočetnější zvolenou odpovědí bylo číslo 4, 13 respondentů (28%) vybralo tuto možnost. Toto číslo je na naší škále přesně uprostřed a odpovídá to středu mezi odpověďmi „bez problému“ a „nezvládám“. Druhý nejvyšší počet zaznamenaných odpovědí získalo číslo 5, tato možnost byla zvolena 9 respondenty (19%). Zbýlých 5 respondentů (11%) zvolilo na škále možnost číslo 6. Nikdo ze zúčastněných respondentů nevybral možnost číslo 7, která vyjadřuje nezvládnutí výuky intonace.

6.16 Které intonační učivo s žáky na 1. stupni realizujete:

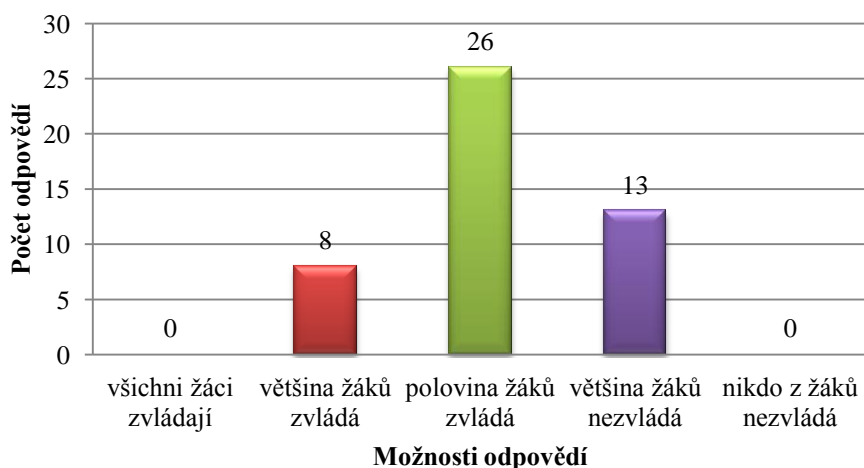

Graf č. 34: Vyhodnocení položky číslo 17

Cílem položky číslo 17 bylo zjistit, které intonační učivo učitelé s žáky na 1. stupni skutečně realizují. Tato položka patřila mezi otázky výčtové. Respondenti volili více možnosti odpovědí, nebyli omezeni pouze na jednu odpověď, proto procentuální zastoupení každé možnosti je vypočteno z celkového počtu 47 odpovídajících respondentů. Tato otázka vychází z obsahu učiva stanoveného v RVP ZV. Respondenti volili z těchto možností, „diatonické postupy v durových tóninách“, „diatonické postupy v mollových tóninách“, „volný nástup I. stupně“, „volný nástup III. stupně“, „volný nástup V. stupně“, „volný nástup VII. stupně“ a „volný nástup spodního V. stupně“.

Nejčastěji zaznamenanou odpovědí byla možnost „diatonické postupy v durových tóninách“. Z celkového počtu 47 respondentů tuto možnost zvolilo 38 z nich, tedy 81% respondentů seznamuje žáky s diatonickými postupy v durových tóninách. Diatonické postupy v mollových tóninách zaznačilo 11 respondentů, tzn. 23% respondentů realizuje výuku diatonických postupů v mollových tóninách. Možnost „volný nástup I. stupně“ označilo 36 respondentů, 77% respondentů s žáky realizuje toto učivo. Možnost „volný nástup III. stupně“ získala 20 odpovědí, z toho vyplývá, že 43% dotazovaných respondentů se věnuje výuce volného nástupu III. stupně. Možnost „volný nástup V. stupně“ byla respondenty zvolena 18krát. Toto učivo s žáky realizuje 38% respondentů. „Volný nástup VIII. stupně“ zaznačilo pouze 7 respondentů, tomuto učivu se tedy věnuje pouze 11% respondentů a nejmenší počet zaznamenaných odpovědí získala možnost „volný nástup spodního V. stupně“, 3 respondenti vybrali i tuto odpověď. Pouze 6% respondentů realizuje s žáky výuku volného nástupu spodního V. stupně.

6.17 Z Vaší pedagogické praxe víte, kolik Vašich žáků zvládá intonaci s ohledem na výstupní kompetence RVP ZV „diatonické postupy v durových a mollových tóninách (V., III. a I. stupeň, volné nástupy VIII. a spodního V. stupně)“.¹⁰⁸ Uved'te, zda:

Graf č. 35: Vyhodnocení položky číslo 18

Poslední položkou dotazníku jsme zjišťovali, nakolik žáci prvního stupně zvládají intonační učivo pro 1. stupeň základních škol, které je ukotveno v RVP ZV. I když je tato otázka zaměřena na schopnosti žáků, byla určena učitelům, jelikož s žáky pracují a ze své pedagogické praxe mají o schopnostech svých žáků dostatečný přehled. Na otázku, kolik Vašich žáků zvládá intonaci s ohledem na výstupní kompetence RVP ZV diatonické postupy v durových a mollových tóninách (V., III. a I. stupeň, volné nástupy VIII. a spodního V. stupně), respondenti vybírali z těchto možností odpovědi, „všichni žáci zvládají“, „většina žáků zvládá“, „polovina žáků zvládá“, „většina žáků nezvládá“ a poslední možnost „nikdo z žáků nezvládá“.

Z grafu číslo 35, vyčteme tyto informace, největší počet zaznamenaných odpovědí získala možnost „ polovina žáků zvládá“. Tato možnost byla zvolena 26krát (55%). To by znamenalo, že polovina žáků zvládá učivo, které je v RVP ZV stanoveno jako intonační učivo pro první stupeň. Druhou nejčastější odpovědí byla možnost „většina žáků nezvládá“, takto odpovědělo 13 respondentů (28%). Poslední možností, která byla respondenty zaznamenána 8krát (17%), je „většina žáků zvládá“. Je překvapující, že možnosti „všichni žáci zvládají“ a

¹⁰⁸ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online] Praha: MŠMT, 2013. str. 142 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z WWW:<http://nuv.cz/file/433_1_1/>

„nikdo z žáků nezvládá“ nebyla respondenty zvolena ani jedenkrát a zároveň musíme konstatovat, že výsledky získané v této položce nekorespondují se získanými výsledky z předcházející položky.

7 SHRNUTÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Následující kapitola se věnuje shrnutí získaných poznatků a dat z výzkumu.

Jedním z cílů celé diplomové práce a výzkumného šetření bylo zjistit a popsat, jakým způsobem je učitelé na 1. stupni základních škol v Moravskoslezském a Olomouckém kraji realizována výuka intonace v rámci hudební výchovy. Blíže specifikované cíle se nacházejí v kapitole 5.1.

Výzkumu se zúčastnilo celkem 83 respondentů. Výzkumného šetření se zúčastnili učitelé 1. stupně základních škol v Olomouckém a Moravskoslezském kraji. Pro výzkum byla použita metoda dotazníků. Dotazníky byly v prvotní fázi výzkumu rozesílaný pomocí elektronické pošty (email). Kontaktovány byly školy v kraji Olomouckém a Moravskoslezském, jednalo se o školy plnoorganizované městské, plnoorganizované vesnické a malotřídní. Jelikož návratnost dotazníků byla nevelká, rozhodli jsme se využít tištěnou formu dotazníku a roznášet ji do škol ve vybraných krajích osobně, přímým kontaktem s učitelé. V tomto případě byla návratnost mnohem větší v poměru k rozdaným a navraceným dotazníkům.

Dotazník se skládal z 18 položek, které byly nejčastěji uzavřené, ale také polouzavřené, škálové a výčtové. Někteří respondenti, skončili ve výzkumném šetření u položky číslo 7. V následujících otázkách pokračovalo pouze 47 respondentů, u kterých bylo blíže zjištěno, jaký mají vztah k výuce intonace, jak často intonaci vyučují a které intonační učivo s žáky skutečně realizují.

Počáteční otázky dotazníku, měly za úkol blíže specifikovat osobu respondenta. Jejich hlavním cílem bylo zjistit, pohlaví, věk, dále léta praxe jako učitel/učitelka na 1. stupni a typ školy, na které je respondent zaměstnán.

Cíle výzkumného šetření byly naplněny. Díky dotazníkovému šetření jsme získali velké množství nových podnětných informací a dat k dané problematice.

U výsledků výzkumného šetření je překvapujícím výsledkem, že 43% respondentů výuku intonace v rámci hudební výchovy na prvním stupni nevyučuje. Přitom je intonace jedním z hlavních a důležitých prvků k motivaci žáků k hudební výchově. Jestliže zpěv žáků nebude dostatečně esteticky vhodný, pak z něj žáci nebudou mít vlastní požitek, nebudou spokojeni s jejich interpretací písně a tím pádem nebudou cítit touhu být dále po hudební stránce rozvíjeni. A zároveň je intonace ukotvena v RVP ZV v učivu stanoveném pro první stupeň v rámci hodin hudební výchovy.

Příjemným zjištěním je, že převážná většina učitelů, kteří intonaci vyučují, věnuje výuce intonace část hodiny hudební výchovy. I Ladislav Daniel doporučuje věnovat výuce intonace část každé hudební výchovy zhruba 3-5 minut.

Naopak nepříjemným zjištěním je, že pouhých 42 % respondentů zařazuje výuku intonace do každé hodiny hudební výchovy. I když ideální je zařazení intonace do každé vyučovací hodiny.

Dalším zajímavým výsledkem výzkumu je informace, že intonaci vyučují učitelé Moravskoslezského kraje a Olomouckého kraje hlavně pomocí Tonální písňové metody Ladislava Daniela. V tomto výzkumu zvolilo 74% dotazovaných právě tuto metodu.

Avšak z otevřených položek, které se ve výzkumu objevily, nemůžeme říci, že všichni respondenti, kteří se zde k principu metody Ladislava Daniela, ale i k jiným jimi zvolenými metodám vyjadřovali, metodě rozumí a chápou ji.

Co se týče učiva, které je s žáky na 1. stupni v hudební výchově skutečně realizováno, získali jsme tyto odpovědi. Z celkového počtu 47 respondentů pouze 28 z nich s žáky realizuje výuku diatonických postupů v durových tóninách. Diatonické postupy v mollových tóninách zařazuje do výuky pouze 11 z nich. Pouze 36 respondentů žáky seznamuje s volnými nástupy I. stupně, pouhých 20 respondentů s žáky nacvičuje volný nástup III. stupně. U volného nástupu V. stupně nám počet respondentů, tedy učitelů 1. stupně, ještě klesl na 18. Volný nástup VIII. stupně zaznamenalo, jako učivo, které s žáky respondent realizuje pouze 5 respondentů. Nejméně označenou odpovědí je volný nástup V. spodního stupně, pouze 3 respondenti zařazují nácvik nástupu volného V. spodního stupně.

V závěru můžeme konstatovat, že výsledky jednotlivých položek výzkumného šetření nedopadly uspokojivě. Ze získaných dat je první pohled jasný, že na 1. stupních základních škol Moravskoslezského a Olomouckého kraje je výuka intonace v hudební výchově učiteli převážně podceňována a není jí věnován dostatečný čas a prostor. Intonace je často učiteli v hudební výchově opomíjena, popřípadě není zařazena vůbec. Také z výzkumu vyplývá, že vysoké procento respondentů, konkrétně 64%, se ve výuce intonace necítí být metodicky zdatní.¹⁰⁹ Základním řešením problému s výukou intonace je motivovat učitele k její výuce. Je důležité, aby učitelé sami vnímali důležitost a význam intonace v hudební výchově. Dalším podstatným krokem je, osvojení si metod výuky intonace. Jako doporučení pro zlepšení odbornosti výuky intonace mohou sloužit kurzy dalšího vzdělávání pedagogických

¹⁰⁹ viz kapitola 6.12

pracovníků, dále také postgraduální studium či včas těmto problémům předcházet již při přípravě budoucích učitelů na pedagogických fakultách vysokých škol.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala problematikou metod výuky intonace na 1. stupni základních škol Moravskoslezského a Olomouckého kraje.

V teoretické části diplomové práce jsme se zaměřili na definici stěžejních pojmů této práce. Dále jsme čtenářům přiblížili historický vývoj intonace a v neposlední řadě jsme se zabývali metodami výuky intonace, které jsou nejčastěji učiteli voleny v současnosti. Mezi tyto metody patří *Tonální písňová metoda Ladislava Daniela*, *Nápěvková metoda Františka Lýska*, *Intonační metoda ku-ku*. Dále jsme zde zařadili i systém s názvem *Tvořivá intonace*. V teoretické části jsme se zabývali také ukotvením intonace v rámci RVP ZV a významem zařazení intonace do hodin hudební výchovy.

Empirická část se zabývá charakteristikou zvolené výzkumné metody, dále obsahuje interpretaci získaných informací, které jsme obdrželi díky dotazníkovému šetření, a celkové vyhodnocení a shrnutí výzkumného šetření.

Na počátku diplomové práce byly stanoveny její cíle, které jsme díky vhodným metodám a způsobům naplnili. Jedním z cílů diplomové práce bylo zjistit a popsat metody výuky intonace na 1. stupni základních škol v Moravskoslezském a Olomouckém kraji. Metody, které učitelé nejčastěji na 1. stupni základních škol jsme pomocí dotazníkového šetření zjistili a stručně je charakterizovali v teoretické části práce, jedná se o tyto již zmiňované metody, *Tonální písňová metoda Ladislava Daniela*, *Nápěvková metoda Františka Lýska* a *Intonační metoda ku-ku*, dále jsme se zabývali také systémem s názvem *Tvořivá intonace*. Druhým cílem diplomové práce bylo shrnout teoretické poznatky o metodách výuky intonace v hudební výchově jak z hlediska historického vývoje tak současného stavu. Tento cíl se nám také podařil naplnit a to v teoretické části této diplomové práce. V kapitole 2 a 3 jsme se zabývali historickým vývojem intonace a stručnou charakteristikou současných intonačních metod. Třetím cílem bylo zjistit a popsat, zda je výuka intonace na 1. stupni základních škol v Moravskoslezském a Olomouckém kraji učiteli skutečně v hodinách hudební výchovy realizovaná. Nemilým zjištěním bylo, že 43% dotazovaných učitelů výuku intonace do hodin hudební výchovy na 1. stupni základních škol Moravskoslezského a Olomouckého kraje nezařazuje. Čtvrtým cílem této diplomové práce bylo zjistit pomocí dotazníkového šetření, jakým způsobem je výuka intonace realizovaná na základních školách Moravskoslezského a Olomouckého kraje. Díky vhodným položkám v dotazníkovém šetření jsme i tento cíl splnili, získali jsme informace o tom, jak často ji učitelé zařazují do hodin hudební výchovy, dále jaké metody výuky intonace k tomu používají, zda se intonaci

v hodinách hudební výchovy věnují dostatečně, a se kterým intonačním učivem žáky na prvním stupni skutečně seznamují.

Nyní si můžeme položit otázku, proč je intonace na 1. stupni základních škol tolik podceňovanou složkou hudební výchovy. Zde se naskýtá možnost navázat na tuto diplomovou práci, která měla deskriptivní charakter, diplomovou prací kauzální, jejímž cílem by bylo zjistit příčinu, proč je vokální intonace na 1. stupni v takové míře učiteli zanedbávaná. Jedna z možných odpovědí je nedostatečná připravenost učitelů k výuce intonace a hudební výchově celkově. Učitelé se snaží bránit složitostí výuky intonace pro žáky prvního stupně, ve skutečnosti je však výuka intonace více náročná na práci učitele než na žáky, a proto se jí mnozí učitelé na základních školách vyhýbají. Tyto informace jsme zjistili na základě výpovědí učitelů 1. stupně, se kterými jsme přišli do kontaktu při sběru dotazníkového šetření. Je důležité, aby učitelé byli schopni výuku intonace na základních školách realizovat a rozvíjet tak celkový estetický pohled žáka na svět a jeho vztah k hudbě.

Diplomová práce se pro mne stala přínosná především díky nově získaným informacím z prostudované literatury z oblasti hudební výchovy a výuky intonace. Vyhodnocováním dotazníků jsem získala nové zkušenosti v postupech výzkumného šetření a také jsem si ověřila, jak je či není výuka intonace na 1. stupni v Moravskoslezském a Olomouckém kraji vyučována. Po dokončení této práce vidím význam ve výuce intonace ještě podstatnější. A jsem přesvědčena o tom, že i díky mému dotazníkovému šetření, se kterým se učitelé setkali, proběhla u respondentů vnitřní sebereflexe a zamyšlení se nad důležitostí zařazení intonace do hodin hudební výchovy.

LITERATURA A ZDROJE

1. BARVÍK, Miroslav. – MALÁT, Jan. – TAUŠ, Karel. *Stručný hudební slovník*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960.
2. Catholic Activity: Hymn: Ut queant laxis. *Catholicculture* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.catholicculture.org/culture/liturgicalyear/activities/view.cfm?id=1128>
3. ČENĚK, Bohumil. *Methodický průvodce k pěvecké intonační čítance pro učitele zpěvu*. Praha: Hudební matice Umělecké besedy, 1948.
4. DANIEL, Ladislav. *Intonace a sluchová analýza. 1*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1994. ISBN 8070673516.
5. DANIEL, Ladislav. *Intonace a sluchová analýza II. 3.*, přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0480-X.
6. DANIEL, Ladislav. *Intonační cvičení. [Díl] 1, a) Diatonika dur, b) Diatonika moll*. Vyd. 3., Praha: Panton, 1970.
7. DANIEL, Ladislav. *Intonační cvičení. [Díl] 2, a) Chromatika, b) Intervaly*. Vyd. 2., Praha: Panton, 1970.
8. DANIEL, Ladislav. *Kapitoly z metodiky hudební výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1984.
9. DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010.
10. DANIEL, Ladislav. *Škola hry na sopránovou zobcovou flétnu I*. Vyd.1., Schott Music Panton, 1991.
11. DANIEL, Ladislav. *Škola hry na sopránovou zobcovou flétnu II*. Vyd.1., Schott Music Panton, 2010.
12. DANIEL, Ladislav. *Škola hry na sopránovou zobcovou flétnu III*. Vyd.1., Schott Music Panton, 1998.
13. DANIEL, Ladislav. *Zazpívejme si z not*. 1.vyd. Praha: SPN, 1963.
14. DANIEL, Ladislav. – LÝSEK, František. – KLOBOUK, Jaromír. – VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. – SEDLÁK, František. *Metodika hudební výchovy v 1.-5. ročníku ZDŠ*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975.
15. DOLEŽIL, Metod. – ZENKL, Luděk, (ed.) *Intonace a elementární rytmus*. 16. vyd. (v Supraphonu 2.). Praha: Supraphon, 1979.

16. DUZBABA, Oldřich. – KOLÁŘ, Jiří. – VÁŇOVÁ, Hana. *Počátky tvořivé intonace: diatonika dur. 1.* Praha: Univerzita Karlova, 1993, 100 s. ISBN 8070668466.
17. DUZBABA, Oldřich. – KOLÁŘ, Jiří. – VÁŇOVÁ, Hana. *Počátky tvořivé intonace: diatonika dur. 2.* Praha: Univerzita Karlova, 1993, 138 s. ISBN 8070668504.
18. DUZBABA, Oldřich. – KOLÁŘ, Jiří. – VÁŇOVÁ, Hana. *Počátky tvořivé intonace: diatonika moll.* Praha: Univerzita Karlova, 1993, 78 s. ISBN 8070668385.
19. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd.* Přeložil Vladimír JŮVA, přeložila Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
20. *Hudební výchova* [online]. 2007, č. 4 [cit. 2018-01-25]. ISSN 1210-3686. Dostupné z: http://pages.pdf.cuni.cz/hudebnivychova/hv4_2007/
21. *Hudební výchova* [online]. 2007, č. 2 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: http://pages.pdf.cuni.cz/hudebnivychova/hv2_2007/
22. HRČKOVÁ, Naďa. *Dějiny hudby I. - Evropský středověk.* 1.vyd. Praha: Ikar, 2005. ISBN 80-249-0524-87
23. HAVELKOVÁ, Karla. – CHLÁDKOVÁ, Blanka. *Didaktika hudební výchovy.* Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0865-2.
24. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu.* Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024713694.
25. JEŽIL, Petr. *Hudební výchova z pohledu rámcového vzdělávacího programu. Hudební výchova* [online]. 2007, č. 2 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: http://pages.pdf.cuni.cz/hudebnivychova/hv2_2007/
26. JISTEL, Petr. – KOUTSKÝ, Jaroslav. *My jsme malí muzikanti: metodické poznámky k pracovnímu sešitu.* Praha: Muzikservis, 2002.
27. JISTEL, Petr. – KOŠŤÁLOVÁ, Jana. – PROKŠOVÁ, Gita. *My jsme malí muzikanti.* 4. vyd. Praha: Panton, 1990. ISBN 80-7039-096-4.
28. KOFROŇ, Jaroslav. *Učebnice intonace a rytmu.* Praha: Editio Bärenreiter, 2000. ISBN 80-86385-03-5.
29. KULÍNSKÝ, Bohumil. *Učíme se zpívat z not.* Praha, 1963.
30. LASEVIČOVÁ, Jarmila. *Didaktika hudební výchovy pro učitele primárního vzdělávání: distanční text.* Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7368-007-6.
31. LÝSEK, František. *Hudebnost a její výzkum u mládeže školou povinné: příspěvek k otázce hudební výchovy na nehudbních školách.* Brno: Rovnost, 1947.

32. LÝSEK, František. *Intonace a rytmus: nápěvková metoda* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960.
33. LÝSEK, František. *Nápěvková intonace: základy*. Praha: Orbis, 1951.
34. LÝSEK, František. *Úvod do hudebně výchovné praxe: pro učitele hudební výchovy na všech školách*. Brno: Komenium, 1947.
35. LÝSEK, František. *Vokální intonace a rytmus: metoda nápěvkové intonace*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957.
36. LÝSEK, František. *Vokální intonace: nápěvková metoda*. 2. vyd. Praha: Supraphon, 1967.
37. PECHÁČEK, Stanislav. *Vokální intonace a sluchová výchova I*. Praha: Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-7290-261-X
38. PECHÁČEK, Stanislav. – VÁŇOVÁ, Hana. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0365-9.
39. PECHÁČEK, Stanislav. Tradice a současnost výuky intonace v českých zemích. *Hudební výchova* [online]. 2007, č. 4 [cit. 2018-01-25]. ISSN 1210–3686. Dostupné z: <http://pages.pdf.cuni.cz/hudebnivychova/archiv-cisel/rocnik-2007/>
40. PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
41. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]Praha: MŠMT, 2013. str. 142 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z WWW:<http://nuv.cz/file/433_1_1/>
42. SEDLÁK, František. – SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. Učebnice pro vysoké školy.
43. SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na 2. stupni základní školy: učebnice pro posl. pedagog. fakult. 2., část. upr. vyd.* Praha: SPN, 1984. Učebnice pro vysoké školy.
44. SEDLÁK, František. Psychologické zvláštnosti vokální intonace. *Estetická výchova* 1972/3, č. 7, str. 175.
45. SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy. ISBN 80-04-20587-9.
46. SEDLÁK, František. – VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013.
47. SMOLKA, Jaroslav, ed. *Malá encyklopedie hudby*. Praha: Supraphon, 1983.

48. VÁŇOVÁ, Hana. Tvořivá intonace – nedoceněný prostředek rozvoje dětské hudebnosti. In SLAVÍKOVÁ, Marie. – KODEJŠKA, Miloš. – KOVERDYNSKÝ, Luděk. (eds) Teorie a praxe hudební výchovy. Praha: PedF UK, 2009.
49. Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

apod.	a podobně
aj.	a jiné
č.	číslo
např.	například
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání
ŠVP ZV	Školní vzdělávací program základního vzdělávání
tzv.	takzvaně

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Vyhodnocení položky číslo 1	34
Graf č. 2: Vyhodnocení položky číslo 2	35
Graf č. 3: Vyhodnocení položky číslo 3	36
Graf č. 4: Vyhodnocení položky číslo 4	37
Graf č. 5: Vyhodnocení položky číslo 5	38
Graf č. 6: Vyhodnocení položky číslo 6	39
Graf č. 7: Vyhodnocení položky číslo 7	40
Graf č. 8 Graf č. 9	41
Graf č. 10 Graf č. 11 Graf č. 12	42
Graf č. 13 Graf č. 14	43
Graf č. 15 Graf č. 16	44
Graf č. 17 Graf č. 18	44
Graf č. 19 Graf č. 20	45
Graf č. 21 Graf č. 22	46
Graf č. 23: Vyhodnocení položky číslo 8	47
Graf č. 24: Vyhodnocení položky číslo 9	48
Graf č. 25: Vyhodnocení položky číslo 10	49
Graf č. 26: Vyhodnocení položky číslo 11	50
Graf č. 27: Vyhodnocení položky číslo 12	51
Graf č. 28: Vyhodnocení položky číslo 11	52
Graf č. 29: Vyhodnocení položky číslo 12	53
Graf č. 30: Vyhodnocení položky číslo 13	55
Graf č. 31: Vyhodnocení položky číslo 14	56
Graf č. 32: Vyhodnocení položky číslo 15	57
Graf č. 33: Vyhodnocení položky číslo 16	58
Graf č. 34: Vyhodnocení položky číslo 17	59
Graf č. 35: Vyhodnocení položky číslo 18	60

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1	25
Tabulka č. 2: Vyhodnocení položky číslo 4	37

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – notový zápis hymnu Ut Queant Laxis.....	12
Obrázek 2 – prstová osnova	18

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Hudební výchova – očekávané výstupy a učivo	I
Příloha č. 2: Tabulky k vyhodnocení položek dotazníků:	V
Příloha č. 3: Modely intonační metody ku–ku	XII
Příloha č. 4: Tištěná verze dotazníku	XIV
Příloha č. 5: Elektronická verze dotazníku	XVII

Příloha č. 1: Hudební výchova – očekávané výstupy a učivo¹¹⁰

HUDEBNÍ VÝCHOVA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období

žák

HV-3-1-01 zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase

HV-3-1-02 rytmitizuje a melodizuje jednoduché texty, improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem

HV-3-1-03 využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře

HV-3-1-04 reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie

HV-3-1-05 rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby

HV-3-1-06 rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

žák

HV-3-1-01p zpívá jednoduché písně v rozsahu kvinty

HV-3-1-02p správně a hospodárně dýchá a zřetelně vyslovuje při rytmitizaci říkadel i při zpěvu

HV-3-1-04p reaguje pohybem na tempové a rytmické změny

HV-3-1-05p rozliší sílu zvuku

- pozorně vnímá jednoduché skladby

Očekávané výstupy – 2. období

žák

¹¹⁰ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online] Praha: MŠMT, 2013. str. 142 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z WWW:<http://nuv.cz/file/433_1_1/>

- HV-5-1-01 zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase či dvojhlas v durových i mollových tóninách a při zpěvu využívá získané pěvecké dovednosti*
- HV-5-1-02 realizuje podle svých individuálních schopností a dovedností (zpěvem, hrou, tancem, doprovodnou hrou) jednoduchou melodii či píseň zapsanou pomocí not*
- HV-5-1-03 využívá na základě svých hudebních schopností a dovedností jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře i k reprodukci jednoduchých motivů skladeb a písní*
- HV-5-1-04 rozpozná hudební formu jednoduché písně či skladby*
- HV-5-1-05 vytváří v rámci svých individuálních dispozic jednoduché přede hry, mezihry a dohry a provádí elementární hudební improvizace*
- HV-5-1-06 rozpozná v proudu znějící hudby některé z užitých hudebních výrazových prostředků, upozorní na metroritmické, tempové, dynamické i zřetelné harmonické změny*
- HV-5-1-07 ztvárňuje hudbu pohybem s využitím tanečních kroků, na základě individuálních schopností a dovedností vytváří pohybové improvizace*

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření: žák

HV-5-1-01p zpívá písně v přiměřeném rozsahu k individuálním schopnostem

HV-5-1-02p, HV-5-1-07p propojí vlastní pohyb s hudbou

HV-5-1-03p doprovodí spolužáky na rytmické hudební nástroje

HV-5-1-06p odliší tóny podle výšky, síly a barvy

- *pozorně vnímá znějící hudbu různých skladeb*

- *správně hospodáří s dechem při interpretaci písní –frázování*

Učivo

VOKÁLNÍ ČINNOSTI

- **pěvecký a mluvní projev** – pěvecké dovednosti (dýchání, výslovnost, nasazení a tvorba tónu, dynamicky odlišený zpěv), hlasová hygiena, rozšiřování hlasového rozsahu
- **hudební rytmus** – realizace písní ve 2/4, 3/4 a 4/4 taktu
- **dvojhlas a vícehlas** – prodleva, kánon, lidový dvojhlas apod.

- **intonace, vokální improvizace** – diatonické postupy v durových a mollových tóninách (V., III. a I. stupeň, volné nástupy VIII. a spodního V. stupně apod.), hudební hry (ozvěna, otázka – odpověď apod.)
- **záznam vokální hudby** – zachycení melodie písně pomocí jednoduchého grafického vyjádření (např. linky), nota jako grafický znak pro tón, zápis rytmu jednoduché písně, notový zápis jako opora při realizaci písně

INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

- **hra na hudební nástroje** – reprodukce motivů, témat, jednoduchých skladbiček pomocí jednoduchých hudebních nástrojů z Orffova instrumentáře, zobcových fléten, keyboardů apod.
- **rytmizace, melodizace a stylizace, hudební improvizace** – tvorba předeher, meziher a doher s využitím tónového materiálu písně, hudební doprovod (akcentace těžké doby v rytmickém doprovodu, ostinato, prodleva), hudební hry (ozvěna, otázka–odpověď), jednodílná písňová forma (a–b)
- **záznam instrumentální melodie** – čtení a zápis rytmického schématu jednoduchého motivku či tématu instrumentální skladby, využití notačních programů

HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

- **taktování, pohybový doprovod znějící hudby** – dvoudobý, třídobý a čtyřdobý takt, taneční hry se zpěvem, jednoduché lidové tance
- **pohybové vyjádření hudby a reakce na změny v proudu znějící hudby** – pantomima a pohybová improvizace s využitím tanečních kroků
- **orientace v prostoru** – utváření pohybové paměti, reprodukce pohybů prováděných při tanci či pohybových hrách

POSLECHOVÉ ČINNOSTI

- **kvality tónů** – délka, síla, barva, výška
- **vztahy mezi tóny** – souzvuk, akord
- **hudební výrazové prostředky a hudební prvky s výrazným sémantickým nábojem** – rytmus, melodie, harmonie, barva, kontrast a gradace, pohyb melodie (melodie vzestupná a sestupná), zvukomalba, metrické, rytmické, dynamické, harmonické změny v hudebním proudu
- **hudba vokální, instrumentální, vokálně instrumentální, lidský hlas a hudební nástroj**
- **hudební styly a žánry** – hudba taneční, pochodová, ukolébavka apod.
- **hudební formy** – malá písňová forma, velká písňová forma, rondo, variace

- **interpretace hudby** – slovní vyjádření (jaká je to hudba a proč je taková)

Příloha č. 2: Tabulky k vyhodnocení položek dotazníků:

Vyhodnocení položky č. 1

Pohlaví:

Možnosti odpovědi	počet N	zastoupení v %
muž	9	11%
žena	74	89%
celkem	83	100%

Vyhodnocení položky č. 2

Škola, na které jste zaměstnancem je:

Možnosti odpovědi	počet N	zastoupení v %
plnoorganizovaná městská škola	47	57%
plnoorganizovaná vesnická škola	28	34%
malotřídní škola	8	10%
celkem	83	100%

Vyhodnocení položky č. 3

Působíte na škole v kraji:

Možnosti odpovědi	počet N	zastoupení v %
Moravskoslezském	56	67%
Olomouckém	27	33%
celkem	83	100%

Vyhodnocení položky č. 4

Kolik let pracujete jako učitel/učitelka na 1. stupni základní školy?

Délka praxe na 1. stupni ŽŠ	počet odpovědí	zastoupení v %	Délka praxe na 1. stupni ŽŠ	počet odpovědí	zastoupení v %
1 rok	4	5%	12 let	5	6%
2 roky	2	2%	13 let	2	2%
3 roky	3	4%	14 let	1	1%
4 roky	1	1%	15 let	5	6%
5 let	4	5%	16let	2	2%
6 let	2	2%	18 let	4	5%
7 let	3	4%	19 let	2	2%
10 let	2	2%	20 let	10	12%

Délka praxe na 1. stupni ŽŠ	počet odpovědí	zastoupení v %	Délka praxe na 1. stupni ŽŠ	počet odpovědí	zastoupení v %
21 let	2	2%	31 let	5	6%
23 let	4	5%	32 let	1	1%
24 let	4	5%	33 let	2	2%
25 let	5	6%	36 let	1	1%
26 let	3	4%			
28 let	1	1%			
29 let	1	1%			
30 let	2	2%			

Celkový počet respondentů	83	100%
---------------------------	----	------

Vyhodnocení položky č. 5

Vyučujete na 1. stupni aprobovaně:

Možnosti odpovědi	počet N	zastoupení v %
ano	76	92%
ne	7	8%
celkem	83	100%

Vyhodnocení položky č. 6

Výuka intonace v rámci hudební výchovy patří k Vaším oblíbeným činnostem:

Možnosti odpovědi	počet N	zastoupení v %
ano	21	25%
ne	54	65%
jiná odpověď	8	10%
celkem	83	100%

Vyhodnocení položky č. 7

Intonačnímu výcviku se věnujete:

Možnosti odpovědi	počet N	zastoupení v %
pouze v hudební výchově	28	34%
v hudební výchově a jazykových předmětech	14	17%
v hudební výchově a jiných předmětech	5	6%
intonaci nevyučuji	36	43%
celkem	83	100%

Vyhodnocení položky č. 8

Z časového hlediska intonaci v hudební výchově věnujete:

Možnosti odpovědi	počet N	zastoupení v %
celé vyučovací jednotky hudební výchovy	1	2%
část vyučovací jednotky hudební výchovy	43	91%
kombinace varianty A a B	3	6%
celkem	47	100%

Vyhodnocení položky č. 9

Jak často zařazujete výuku intonace do hodin hudební výchovy:

Možnosti odpovědi	počet N	zastoupení v %
do každé vyučovací hodiny	20	43%
jednou za 14 dní	13	28%
jednou za měsíc	6	13%
jiná odpověď	8	17%
celkem	47	100%

Vyhodnocení položky č. 10

Ze kterého intonačního postupu/ metody vycházíte při výuce intonace:

Možnosti odpovědi	počet N	zastoupení v %
Tonální písňová metoda Ladislava Daniela	35	74%
Nápěvková intonační metoda Františka Lýska	6	13%
jiná odpověď	6	13%
celkem	47	100%

Vyhodnocení položky č. 13

Cítíte se být metodický zdatný ve výuce intonace?

Možnosti odpovědi	počet N	zastoupení v %
ano	17	36%
ne	30	64%
celkem	47	100%

Vyhodnocení položky č. 14

Metodiku k výuce intonace jste si osvojili:

Možnosti odpovědí	počet N	zastoupení v %
na pedagogické fakultě	33	70%
na kurzech dalšího vzdělávání pedagog. pracovníků	6	13%
jiná odpověď	14	30%
celkem respondentů	47	100%

U této položky mohli respondenti zvolit více možností odpovědí, proto je zde součet počtu odpovědí větší než celkový počet respondentů.

Vyhodnocení položky č. 15

Intonaci se v hudební výchově věnujete:

Možnosti odpovědi	počet N	zastoupení v %
dostatečně 1	1	2%
2	7	15%
3	8	17%
4	11	23%
5	12	26%
6	7	15%
nedostatečně 7	1	2%
celkem	47	100%

Vyhodnocení položky č. 16

Výuku intonace zvládáte:

Možnosti odpovědi	počet N	zastoupení v %
bez problému 1	4	9%
2	8	17%
3	8	17%
4	13	28%
5	9	19%
6	5	11%
nezvládám 7	0	0%
celkem	47	100%

Vyhodnocení položky č. 17

Které intonační učivo s žáky na 1. stupni realizujete:

Možnosti odpovědí	počet N	zastoupení v %
diatonické postupy v durových tóninách	38	81%
diatonické postupy v mollových tóninách	11	23%
volný nástup I. stupně	36	77%
volný nástup III. stupně	20	43%
volný nástup V. stupně	18	38%
volný nástup VIII. stupně	5	11%
volný nástup spodního V. stupně	3	6%
celkem respondentů	47	100%

U této položky měli respondenti také umožněno zaznamenat více odpovědí, proto je zde uveden celkový počet respondentů. Procentuální zastoupení každé možnosti je vypočteno z celkového počtu 47 odpovídajících respondentů.

Vyhodnocení položky č. 18

Z Vaší pedagogické praxe víte, kolik Vašich žáků zvládá intonaci s ohledem na výstupní kompetence RVP ZV „diatonické postupy v durových a mollových tóninách (V., III. a I. stupeň, volné nástupy VIII. a spodního V. stupně)". Uveďte, zda:

Možnosti odpovědi	počet N	zastoupení v %
všichni žáci zvládají	0	0%
většina žáků zvládá	8	17%
polovina žáků zvládá	26	55%
většina žáků nezvládá	13	28%
nikdo z žáků nezvládá	0	0%
celkem	47	100%

Příloha č. 3: Modely intonační metody ku-ku¹¹¹

1. *model*

 Houpy, houpy, kočka snědla kroupy.

2.

 Zlata brána oterřena...

3.

 En ten týky, dra špalíky...
 Liška, šiška, pampeliška...

4.

 Halí, belí, koně v zeli...

5.

 Kočka leze dolů, mňouka, mňouka'.

6.

 Sedí liška pod dubem ...

7.

 Na naši zahrádce sedává kos...

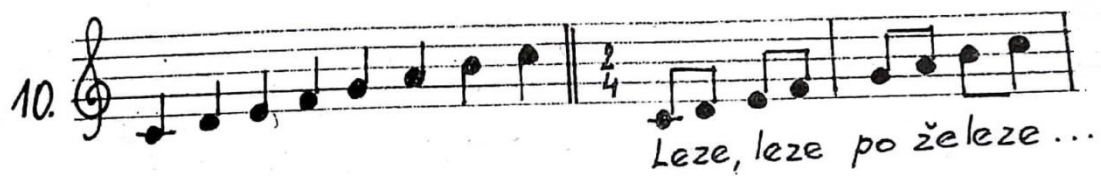
8.

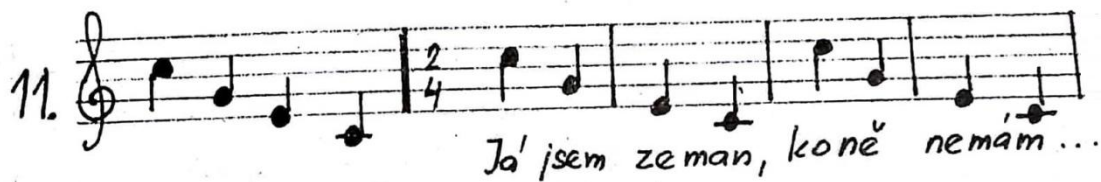
 Volala kukačka malého pasáčka: kuku..

9.

 Má maměnka cosi má, cosi má'...

¹¹¹ LASEVIČOVÁ, Jarmila. *Didaktika hudební výchovy pro učitele primárního vzdělávání: distanční text*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2004.

10. Leze, leze po železe...

11. Já jsem zeman, koně nemám...

12. A já pořád kdo to je, kdo to je.

Příloha č. 4: Tištěná verze dotazníku

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku k mé diplomové práci. Jmenuji se Anna Golová a jsem studentkou pátého ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Součástí diplomové práce je výzkum zaměřený na téma výuky intonace na prvním stupni základních škol v Moravskoslezském a Olomouckém kraji.

Dotazník je anonymní, Vaše jméno ani škola nebude nikde uváděno. Dotazník obsahuje 18 položek.

Prosím, u uzavřených položek vybrat jednu hodící se odpověď, u otázek otevřených o stručnou odpověď, dále prosím vyplňte dotazník nejpozději do 10. ledna. Dotazník Vám zabere maximálně 5 minut.

Předem Vám děkuji za Váš čas a ochotu při vyplňování tohoto dotazníku.

S pozdravem Anna Golová

1. Pohlaví :
 - a. muž
 - b. žena

2. Škola, na které jste zaměstnancem je:
 - a. plnoorganizovaná městská škola
 - b. plnoorganizovaná vesnická škola
 - c. malotřídní škola

3. Působíte na škole v kraji:
 - a. Moravskoslezském
 - b. Olomouckém

4. Kolik let pracujete jako učitel/učitelka na 1. stupni základní školy?

5. Vyučujete na 1.stupni aprobovaně:
 - a. ano
 - b. ne

6. Výuka intonace v rámci hudební výchovy patří k Vaším oblíbeným činnostem:
 - a. ano
 - b. ne
 - c. jiná odpověď _____

7. Intonačnímu výcviku se věnujete:
- pouze v hudební výchově
 - v hudební výchově a jazykových předmětech
 - v hudební výchově a jiných předmětech
 - intonaci nevyučuji *

**Pokud jste v 7 otázce zakroužkovali možnost d) intonaci nevyučuji, prosím, nepokračujte dále ve vyplňování dotazníků.*

8. Z časového hlediska intonaci v hudební výchově věnujete:
- celé vyučovací jednotky hudební výchovy
 - část vyučovací jednotky hudební výchovy
 - kombinace varianty A a B
9. Jak často zařazujete výuku intonace do hodin hudební výchovy?
- do každé vyučovací hodiny
 - jednou za 14 dní
 - jednou za měsíc
 - jiná odpověď _____
10. Ze kterého intonačního postupu/ metody vycházíte při výuce intonace?
- Tonální písňová metoda Ladislava Daniela
 - Nápěvková intonační metoda Františka Lýska
 - jiná odpověď _____
11. V čem spatřujete hlavní princip této metody?
12. Proč volíte tuto metodu?
13. Cítíte se být metodický zdatný ve výuce intonace?
- ano
 - ne
14. Metodiku k výuce intonace jste si osvojili:*
- *u této otázky můžete zvolit více možností*
- na pedagogické fakultě
 - na kurzech dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků
 - jiná odpověď _____
15. Intonaci se v hudební výchově věnujete:*
- dostatečně 1 2 3 4 5 6 7 nedostatečně
16. Výuku intonace zvládáte:
- bez problémů 1 2 3 4 5 6 7 nezvládám

17. Které intonační učivo s žáky na 1. stupni realizujete:*

**u této otázky můžete zvolit více možností*

- a. diatonické postupy v durových tóninách
- b. diatonické postupy v mollových tóninách
- c. volný nástup I. stupně
- d. volný nástup III. stupně
- e. volný nástup V. stupně
- f. volný nástup VIII. stupně
- g. volný nástup spodního V. stupně

18. Z Vaší pedagogické praxe víte, kolik Vašich žáků zvládá intonaci s ohledem na výstupní kompetence RVP ZV „diatonické postupy v durových a mollových tóninách (V., III. a I. stupeň, volné nástupy VIII. a spodního V. stupně)”¹¹². Uveďte, zda:

- a. všichni žáci zvládají
- b. většina žáků zvládá
- c. polovina žáků zvládá
- d. většina žáků nezvládá
- e. nikdo z žáků nezvládá

¹¹² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2013. str. 142. [cit. 2017-11-17]. Dostupné z WWW:<http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

Příloha č. 5: Elektronická verze dotazníku

Výuka intonace na 1. stupni ZŠ

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku k mé diplomové práci. Jmenuji se Anna Golová a jsem studentkou pátého ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Součástí diplomové práce je výzkum zaměřený na téma výuky intonace na prvním stupni základních škol v Moravskoslezském a Olomouckém kraji.

Dotazník je anonymní, Vaše jméno ani škola nebude nikde uvedeno. Dotazník obsahuje 18 položek.

Prosím, u uzavřených položek vybrat jednu hodící se odpověď, u otázek otevřených o stručnou odpověď, dále prosím vyplňte dotazník nejpozději do 10. ledna. Dotazník Vám zabere maximálně 3 minuty.

Předem Vám děkuji za Váš čas a ochotu při vyplňování tohoto dotazníku.

S pozdravem Anna Golová

***Povinné pole**

1. Pohlaví: *

Označte jen jednu elipsu.

- muž
 žena

2. Škola, na které jste zaměstnancem je: *

Označte jen jednu elipsu.

- plnoorganizovaná městská škola
 plnoorganizovaná vesnická škola
 malotřídní škola

3. Působíte na škole v kraji: *

Označte jen jednu elipsu.

- Moravskoslezském
 Olomouckém

4. Kolik let pracujete jako učitel/ učitelka na 1. stupni ZŠ? *

5. Vyučujete na 1. stupni aprobovaně: *

Označte jen jednu elipsu.

- ano
 ne

6. Výuka intonace v rámci hudební výchovy patří k Vaším oblíbeným činnostem. *

Označte jen jednu elipsu.

- ano
 ne
 Jiné: _____

7. Intonačnímu výcviku se věnujete: *

Označte jen jednu elipsu.

- pouze v hudební výchově
 v hudební výchově a jazykových předmětech
 v hudební výchově a jiných předmětech
 intonaci nevyučuji *Přestaňte tento formulář vyplňovat.*

Výuka intonace na 1. stupni ZŠ

8. Z časového hlediska intonaci v hudební výchově věnujete: *

Označte jen jednu elipsu.

- celé vyučovací jednotky hudební výchovy
 část vyučovací jednotky hudební výchovy
 kombinace obou předcházejících variant

9. Jak často zařazujete výuku intonace do hodin hudební výchovy? *

Označte jen jednu elipsu.

- do každé vyučovací hodiny
 jednou za 14 dní
 jednou za měsíc
 Jiné: _____

10. Ze kterého intonačního postupu/které metody vycházíte při výuce intonace? *

Označte jen jednu elipsu.

- Tonální písňová metoda Ladislava Daniela
 Nápěvková intonační metoda Františka Lýska
 Jiné: _____

11. V čem spatřujete hlavní princip této metody? *

12. Proč volíte tuto metodu? *

13. Cítíte se být metodicky zdatný v výuce intonace? *

Označte jen jednu elipsu.

ano

ne

14. Metodiku k výuce intonace jste si osvojili: *

u této otázky můžete označit více odpovědí
Zaškrtněte všechny platné možnosti.

na pedagogické fakultě

na kurzech dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Jiné: _____

15. Intonaci se v hudební výchově věnujete: *

Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	6	7	
dostatečně	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	nedostatečně

16. Výuku intonace zvládáte: *

Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	6	7	
bez problémů	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	nezvládám

17. Které intonační učivo s žáky na 1. stupni opravdu realizujete: *

u této otázky můžete označit více odpovědí
Zaškrtněte všechny platné možnosti.

diatonické postupy v durových tóninách

diatonické postupy v mollových tóninách

volný nástup I. stupně

volný nástup III. stupně

volný nástup V. stupně

volný nástup VIII. stupně

volný nástup spodního V. stupně

18. Z Vaší pedagogické praxe víte, kolik Vašich žáků zvládá intonaci s ohledem na výstupní kompetence RVP ZV „diatonické postupy v durových a mollových tóninách (V., III. a I. stupeň, volné nástupy VIII. a spodního V. stupně)“. Uveďte, zda: *

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, [online]. Praha: MŠMT, 2013. 142 s. [cit. 2017-11-17]. Dostupné z WWW: <http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.
Označte jen jednu elipsu.

- všichni žáci zvládají
- většina žáků zvládá
- polovina žáků zvládá
- většina žáků nezvládá
- nikdo z žáků nezvládá

ANOTACE

Jméno a příjmení	Anna Golová
Katedra	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce	Mgr. Jaromír Synek, Ph.D.
Rok obhajoby	2018

Název práce	Metody výuky intonace na 1. stupni základních škol ve vybraných školách Moravskoslezského kraje a Olomouckého kraje
Název práce v angličtině	Methods of teaching intonation at the first grade of chosen elementary schools of the Moravian-Silesian region and of the Olomouc region.
Anotace práce	<p>Tato diplomová práce se zaměřuje na výuku intonace na prvním stupni základních škol v Moravskoslezském a Olomouckém kraji. Teoretická část této diplomové práce se zabývá definicí pojmu intonace, vývojem intonace z historického hlediska dále intonačními postupy, se kterými se v současné době na základních školách nejvíce pracuje a v neposlední řadě vymezením intonace v rámci Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. V praktické části této diplomové práce je stěžejním bodem učitel a jeho způsob výuky intonace na prvním stupni základní škol. Cílem této diplomové práce je zjistit a popsat, jakým způsobem je vyučována intonace (v hudebních výchovách) na prvním stupni ve vybraných základních školách v Moravskoslezském a Olomouckém kraji.</p>

Klíčová slova	vokální intonace, intonační metody, hudební výchova na 1. stupni ZŠ, výzkum
----------------------	---

Anotace práce v angličtině	This Master's thesis focuses on the teaching of intonation at the first stage of primary schools in the Moravian-Silesian Region and the Olomouc Region. The theoretical part of this Master's thesis deals with the definition of intonation, development of intonation from the historical point of view, it deals with the intonation methods which are currently used at primary schools and, last but not least, with the definition of intonation within The Framework Educational Programme for Basic Education. The teacher and his method of teaching intonation at the first stage of primary school is the focal point in the practical part of this Master's thesis. The objective of this Master's thesis is to find out and describe how the intonation (in musical education) is taught at the first stage of the selected primary schools in the Moravian-Silesian and the Olomouc region.
Klíčová slova v angličtině	intonation, methods of teaching intonation , music at the first stage of primary school, survey
Přílohy	20 stran
Rozsah práce	73 stran
Jazyk práce	Čeština